

EESTI KEEL

Eesti keelt õpitakse 1.-9. klassini

Õppeaine arvestuslikud nädalatunnid on välja toodud õppekava tunnijaotusplaanis (p 3.4)

ÕPPEAINE KIRJELDUS (õppe- ja kasvatuseesmärgid)

Eesti keele õpetuse peamine ülesanne on toetada õpilaste kõne arengut, rõhutades eriti kõnest arusaamise kujundamist.

Eesti keele õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida; osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- 2) kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele;
- 3) loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet;
- 4) kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- 5) on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- 6) valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest;
- 7) kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus; tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- 8) tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku;
- 9) tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara.

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE EESTI KEELE ÕPPES

1.-2. klassi õpilastel kujundatavad üldpädevused:

- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus**
Õpilane on oma võimaluste piires aktiivne; arvestab suunamisel rühma ja isiklike huvideid.
- **Enesemääratluspädevus**
Õpilane hindab suunamisel oma võimeid; väärtustab tervislikku eluviisi; on füüsiliselt aktiivne.
- **Õpipädevus**
Õpilane õpib vastavalt oma võimetele; täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt õpetaja suunamisel.

- **Suhtluspädevus**
Õpilane suhtleb suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma vajadusi ja soove.

3.-5. klassi õpilastel kujundatavad üldpädevused:

- **Kultuuri- ja väärtuspädevus**
Õpilane tunneb oma pere ja kodukoha traditsioone.
- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus**
Õpilane on oma võimaluste piires aktiivne; arvestab suunamisel rühma ja isiklike huvisid; järgib kooli- ja klassireegleid.
- **Enesemääratluspädevus**
Õpilane hindab suunamisel oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus; väärtustab tervislikku eluviisi; on füüsiliselt aktiivne.
- **Õpipädevus**
Õpilane õpib vastavalt oma võimetele; täidab korrekselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt õpetaja suunamisel.
- **Suhtluspädevus**
Õpilane suhtleb suhtlemispartnereid arvestades, suudab arusaadavalt ja viisakalt esitada oma vajadusi ja soove.
- **Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus**
Õpilane lahendab suunamisel eakohaseid probleemsituatsioone; tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt.
- **Digipädevus**
Õpilane lülitab digiseadet sisse ja välja, küsib abi, kui digiseade ei tööta. Täidab õpetaja poolt esitatud samm-sammulist tegevusjuhust ära kirja sooritamisel.

6.-7. klassi õpilastel kujundatavad üldpädevused:

- **Kultuuri- ja väärtuspädevus**
Õpilane tunneb oma pere ja kodukoha traditsioone; tunneb ja austab oma emakeelt.
- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus**
Õpilane on oma võimaluste piires aktiivne; arvestab suunamisel rühma ja isiklike huvisid; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi ning järgib kooli- ja klassireegleid.

- **Enesemääratluspädevus**

Õpilane hindab suunamisel oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus; väärtustab tervislikku eluviisi; on füüsiliselt aktiivne.

- **Õpipädevus**

Õpilane õpib vastavalt oma võimetele; täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt õpetaja suunamisel. Planeerib suunamisel õppimist, sh enesekontrolli.

- **Suhtluspädevus**

Õpilane suhtleb suhtlemispartnereid arvestades, esitab arusaadavalt ja viisakalt oma vajadusi ja soove, kasutades selleks erinevaid teabevahendeid.

- **Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus**

Õpilane lahendab suunamisel eakohaseid probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja tehnoloogiaalaseid teadmisi- oskusi ja abivahendeid; tegutseb võimete piires loodust ja keskkonda säästvalt.

- **Digipädevus**

Õpilane leiab juhendamisel teavet veebist, tunneb levinumaid otsingumootoreid (nt Google) ja kasutab arvuti jm digivahendite abi õppetöös.

8.-9. klassi õpilastel kujundatavad üldpädevused:

- **Kultuuri- ja väärtuspädevus**

Õpilane tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna, väärtustab maailma eri rahvaste ja kultuuride mitmekesisust, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamuste vabalt ja lugupidavalt, tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri; väärtustab eesti keele ja kultuuri säilimist ja arengut; tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus**

Õpilane on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi arengust; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab nende eest seista, arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi; järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme.

- **Enesemääratluspädevus**

Õpilane mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus, juhib oma käitumist erinevates olukordades; väärtustab tervislikku eluviisi, on füüsiliselt aktiivne.

- **Õpipädevus**
Õpilane õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh enesekontrolli, järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele.
- **Suhtluspädevus**
Õpilane suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus; loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel, kasutab teabevahendeid.
- **Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus**
Õpilane lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid; mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt.
- **Ettevõtlikkuspädevus**
Õpilane on tegutsemisaldis, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid. Püstitab ja täidab endale seatud eesmärke ning võtab vastutuse oma tegude eest.
- **Digipädevus**
Õpilane orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.

ÕPPETEGEVUSE KIRJELDUS ARENGUPERIOODIDE KAUPA

Õppetegevus 1.-2. klassis

1.-2. klassis on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppetööks. Kuna õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Õpilased suudavad osaleda õppetegevustes õpetaja suunamisel ja õpetajaga koostöös. Õpilased vajavad õppetegevustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid, sh algoritme. Eesmärgiks on saavutada elementaarne lugemis- ja kirjutamisoskus.

Õppetegevus 3.-5. klassis

3.-5. klassis tegeletakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse kujundamisega.

3.-5. klassis kujuneb jätkuvalt õpilaste oskus märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms). Õpilased tutvuvad eesti rahvakommete ja traditsioonidega (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel).

Tegevus- ja suhtlussituatsioonides õpitakse tundma ja järgima ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms. Täiendatakse ühis- ja koostevõime oskusi (sh hooliv ja teisi arvestav suhtlemine) ja viisaka käitumise oskusi. Õpetaja abiga saab õpilane aru pere ja koduga seotud teemadest, teadvustab laste ning vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi.

Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ja verbaalset aktiivsust: õpilased kirjeldavad abivahendite toel enda ja kaaslaste tegevust ja emotsionaalset seisundit.

Õppimist toetavad aktiivõppemeetodite kasutamine, õppekäigud, praktilised ülesanded, lühipalade lugemine ja analüüsimine. Järjest enam võimaldab tunnetustegevuse tase õpilastel aktiivsemalt ja iseseisvamalt osaleda (õpi)tegevuste kavandamisel, sooritamisel ja kontrollimisel ning abivahendite valimisel ja kasutamisel.

Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele, motiividele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Õpitakse juhendamise järgi situatsioonidele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi andma.

Õppetegevus 6.-7. klassis

6.-7. klassis tegeletakse iseseisvuse kujundamise ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisega. Õpilased suudavad mõista ja täita suulisi ning kirjalikke tuttavaid töökorraldusi. Oluline on kasutada algoritme ning suunata õpilasi aktiivsemalt ka iseseisvalt algoritme järgima ja kasutama, sh oma tegevust kontrollima. Jätkuvalt on õppeprotsessis suur osakaal praktilisel harjutamisel.

6.-7. klassi õpetuse ülesandeks on süstematiseerida eelnevates klassides omandatud praktilist keelekasutusoskust ning seda teadlikustada, toetada keeleliselt teiste ainete õppimist, õppida kasutama tekste teabe hankimiseks. Omandatakse mitmed uued teksti taastamise võtted, sh õpitakse koostama kirjalikku ümberjutustust.

Kolmandal arenguastmel jõutakse ladusa lugemiseni. Järjest rohkem loetakse endamisi, õpitakse iseloomustama tekstides kirjeldatud tegelasi, kirjeldatud sündmused

seostatakse ajaloolise taustaga. Kirjeldamisel pööratakse enam tähelepanu detailidele võimalikult täpsete kujutluspiltide loomiseks ja teabe edastamiseks.

Õpetamisel pööratakse 6.-7. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine ja diferentseerimine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õppetegevus 8.-9. klassis

8.-9. klassis tegeletakse oma tegevuse kavandamise ja hindamisega. Õpetatakse valima ning rakendama tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi, vahendeid ja enesekontrollivõtteid. Õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

Arendatakse oskust kuulata ja lugeda jõukohaseid tekste, mõista suulist kõnet, luua keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid lihtsaid suulisi ja kirjalikke tekste, sh lihtsa struktuuriga loovtöid.

Harjutatakse tekstidest teabe hankimist, märkmete tegemist ja konspekteerimist, tarbekirja, rakendades omandatud digioskusi. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

I KOOLIASTME ÕPITULEMUSED

3. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus), kasutab viisakusväljendeid;
- 2) loeb õpitud teksti valdavalt 2-3-silbiliste sõnade kaupa;
- 3) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele, sh annab elementaarse hinnangu tegevusaktile;
- 4) annab abistavaid materjale kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu;
- 5) võrdleb tajutavate tunnuste alusel abistavale materjalile toetudes kahte tuttavat objekti;
- 6) mõistab ja koostab skeemide toel kuni 5-sõnalisi lihtlauseid, kasutades õpitud nimi-, omadus- ja tegusõnavorme;
- 7) koostab sõnaühendeid õpitud sõnavormidega erinevates funktsioonides;
- 8) muudab ja määrab õpetaja suunamisel graafilistele orientiiridele ning skeemidele toetudes üksikhäälikutest koosnevates sõnades veaohlike häälikute pikkuse;
- 9) kirjutab pärast analüüsi õigesti 2-3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- 10) kirjutab lugema õpitud lausete ära kirjas 1-2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata; kontrollib suunamisel kirjutatu õigsust.

I KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) väljendab oma mõtet vähemalt baaslausega;
- 2) alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks ja/või vastab dialoogi repliigile, kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;
- 3) tunneb suuri ja väikseid trükitähti;
- 4) loeb veerides 1-3-silbilisi lihtsa häälikulise struktuuriga sõnu;
- 5) saab oma kogemuste piires aru loetud baaslausete ja vähelaiendatud lihtlausete tähendusest;
- 6) eristab sõnu kuulnud lauses;
- 7) mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist või situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvaid 3-4-sõnalisi lihtlauseid;
- 8) häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, määrab häälikujärje sõnas, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme;
- 9) määrab koostöös õpetajaga võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1-2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümbboleid (sh noope);
- 10) laob analüüsitud sõnu sümbolite ja tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja vähemalt tähthaaval;
- 11) kirjutab eelnevalt analüüsitud sõnu väikeste kirjatähtedega.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Väljendab oma mõtet vähemalt baaslausega; alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks ja/või vastab dialoogi repliigile, kasutab elementaarseid viisakusväljendeid.	<u>Kuulamine ja jälgimine</u> Tähelepanu suunatud keskendamine, lühikeste ja lihtsate korralduste mõistmine ja täitmine; laste kogemusi kajastava lühikese ja lihtsa jutu kuulamine (jutustus, ettelugemine), seletuste lisamine; lausungite (3-5 sõna) kordamine; 2-4 realiste salmide õppimine kuulamise järgi; õpetaja ja kaaslaste tegevuse jälgimine. <u>Suhtlemine</u> Emotsionaalse kontakti loomine ja säilitamine; vastamine dialoogi repliigile (küsimus või korraldus), dialoogi jätkamine ja alustamine

	<p>tuttavas situatsioonis; viisakusväljendite kasutamine, oma soovide ja vajaduste väljendamine; suhtlemine koostegevuses, sh mitteverbaalsete vahendite (žestid, osutamine) kasutamine; eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes; hääletoonid ja näoilmed (rõõmus, kuri ...); hääle- ja intonatsiooniharjutused õpetaja eeskuju järgi.</p>
<p>TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE. TAJUDE JA KUJUTLUSTE ARENDAMINE JA SÜSTEMATISEERIMINE</p>	
<p>Esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste äratundmine ja rühmitamine erinevate tunnuste alusel. Allrühma- ja rühmanimetuste tundmine ja kasutamine õpitud teemade ulatuses</p>	<p><u>Nägemis- ja ruumitaju</u> Silmaliigutuste suunamine, silma- ja käeliigutuste seostamine. esemete ja esemepiltide äratundmine; esemete ja piltide sobitamine ning rühmitamine erinevate tunnuste alusel: suurus, värvus, kuju, detailide paigutus; rühm ja allrühmad: rühmitamine, nimetamine. Allrühma- ja rühmanimetuste tundmine ja kasutamine õpitud teemade ulatuses (koolitarbed, riietusesemed, mööbel, toidunõud, mänguasjad). Kujundite äratundmine (kolmnurk, nelinurk, ring). Kujundite järjestamine matkimise, näidise ja sõnalise korralduse järgi; põhivärvuste eristamine ja pinna katmine; orienteerumine oma kehas ja lähiruumis (all-üleval, keskel, ees-taga, vasakul-paremal), sh paberilehel, tahvlil, raamatus ja vihikus (vajadusel märgistatakse õpilase vasak või parem käsi); ruumisuhete ja vastavate sõnade (suur-väike, suurem-väiksem, ülal-all, ees-taga, vasakul-paremal, alguses-lõpus-keskel, esimene-viimane) mõistmine; esemete paigutus ruumis üksteise suhtes, kujundite paigutus tahvlil ja paberilehel. Kujundite eristamine kuju, suuruse, detailide ja nende paigutuse järgi, suunatud võrdlemine, erisuste ja sarnasuste märkamine, rühmitamine, konstrueerimine;</p>

õpiülesanded täidetakse matkimise teel, näidise ja suulise korralduse järgi lähtuvalt oskuse omandamise tasemest.

Ajakujutlused

Samaaegsete ja eelnenud (järgnevate) sündmuste ning toimingute eristamine, vastavate keelendite mõistmine ja kasutamine: samal ajal, praegu, nüüd, enne, pärast, eile, täna, homme; ööpäeva osade, nädalapäevade, aastaegade järjestuses orienteerumine õpetaja poolt suunatult, vastavate nimetuste tundmine.

Kuulmistaju

Helide ja mürade tajumine, nende suuna määramine, jäljendamine, eristamine kõnest;
sõnade ja häälikute eristamine, nende järjekorra taastamine (2-4 üksust) hääldamisele ja häälimisele toetudes; häälikute arvu määramine sõnas; kõlalt lähedaste sõnade eristamine; 3-5 sõnalise lause kordamine; korduvate keeleüksuste ja kõnesegmentide äratundmine (suuline, hiljem kirjalik üksuste või segmentide rida); hääldusvigade märkamine teiste kõnes (häälikute ärajätmine, asendamine, ümberpaigutamine, silbistruktuuri moonutused); kuulmistaju seostamine hääldamise ja nägemistajuga (sõna, objekt/tunnus, häälik, täht).

LAUSE JA SÕNAVARA

Mõistab tuttavatest sõnadest koosneva õpitud lausemallide sisu, tunneb õpitud lausemallide ulatuses ära agrammatilise lause;
väljendab oma mõtet kuni 4-sõnalise baaslausega;
eristab käsk-, küsi- ja väitlauset, kasutab neid tuttavas situatsioonis;

Tuumlause ja vähelaiendatud lihtlause äratundmine, lause järelkordamine; sõnade eraldamine, sõnajärje määramine lauses. Lausetähenduse mõistmine, lause sisulise õigsuse määramine; keemi abil lause (3-4-sõna) koostamine tegevuse ja/või pildi järgi; lausemallid:

<p>eristab elusolendeid ja asju, ühendab küsisõnadega kes?, mis?; mõistab ja väljendab esemete paiknemist, kasutades tagasõnu ees/taga, all/peal, kõrval sobivas grammatilises vormis. koostab kuni 5-sõnalise lause skeemi, kasutab skeemi lausete analüüsi abivahendina; järjestab kuni 4 lauset sidusaks jutuks.</p>	<p>(alus + öeldis + sihitis), (alus + öeldis + kohamäärus), (alus + öeldis + sihitis + kohamäärus), (alus + öeldis + kaasolumäärus (kellega?)), (alus + öeldis + sihitis + sihitismäärus (kellele?)), (alus + öeldis + abinõumäärus (millega?)), nende mõistmine ja koostamine lauseskeemid kui analüüsi materialiseerimisvahendid, skeemide funktsiooni mõistmine, esitatud skeemi kasutamine analüüsimisel (koostegevuses õpetajaga), lause skeemi koostamine (kuni 5 sõna); väit-, küsi- ja käsklause praktiline kasutamine õpitud lausemallide ulatuses; hääletugevuse ning intonatsiooni märkamise ja muutmise harjutamine õpetaja eeskuju järgi; 3-4 lause seostamine sidusaks jutukeseks; baassõnavara aktiveerimine; meeleorganitega tajutavate esemete ja olendite, tegevuste ja tunnuste väljendamine sõnadega; esemete ja olendite nimetuste eristamine.</p>
---	---

HÄÄLIK-JA FONEEMANALÜÜS

<p>Kasutab sõnu analüüsid sobivaid sümboliteid (ringe, noope); häälib kuni 5-häälikulisi sõnu häälimise tempot tahtlikult muutes; määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil õpitud häälikute pikkuse 1-2silbilistes sõnades; asendab analüüsitud sõnades noobid õpitud ühe- või kahekordsete tähtedega; koostab vastavaid sõnaskeeme, rühmitab sõnu nende häälikulise koostise alusel; eristab häälikurühmi, koostab sõnaskeemi tähistades häälikuid õige värviga; hääldab 1-2silbilises sõnas õigesti lühikest, pikka ja ülipikka sulghäälikut.</p>	<p>Häälikanalüüs Sõnade hääldamise täpsustamine, häälikurea (3-5 häälikut) kordamine; kuni 5-häälikuliste sõnade häälimine skeemide abil ja ilma; häälikute asukoha ja järjekorra määramine. Sõnade häälikkoostise ladumine valgete ja värviliste noopidega, 2-3 sõna koostise võrdlemine, sõnade rühmitamine häälikkoostise järgi (häälikute arv, esinemine või puudumine sõnas, häälikute asukoht); häälikanalüüsi harjutatakse ülesannete raskusastet muutes: 1-2-silbilised ja pikemad sõnad, lahtised ja kinnised silbid;</p>
--	--

üksikhäälikutest koosnevad, diftongidega, kaashäälikuühenditega sõnad; analüüsi materialiseerimine, häälimine häälega/sosinal ilma abivahenditeta, analüüs koostegevuses, matkides, orientiiri ja suulise instruksiooni järgi kiiresti/aeglaselt.

Foneemanalüüs

Ülipika hääliku leidmine sõnas õpetaja utreeritud hääldamise järgi, lühikese ja ülipika hääliku eristamine (õpetaja) võrdleva hääldamise alusel; lühikese, pika ja ülipika hääliku eristamine 1-2-silbilistes sõnades õpetaja abiga koostegevuse ja matkimise tasandil; häälikupikkuse märkimine sümbolitega (noopidega). häälikurühmade praktiline eristamine värvuse kui sümboli abil (tabelis). Sõnaskeemide valimine ja koostamine osatoimingute kaupa (sõnade ladumine noopidega), sõnade koostise võrdlemine (materialiseeritult); häälik/täht seoste harjutamine (topelttäht = üks hääldussegment); tähendusega sõnade ja sõnavormide eristamine tähenduseta häälikukombinatsioonidest.

LUGEMINE: LUGEMISTEHNIKA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS

Tunneb suuri ja väikseid trükitähti; hääldab õigesti õpitavat häälikut; eristab neid omavahel; tunneb ära häälikule vastavad tähed; loeb häälega veerides õpitud tähtedest koosnevaid 1-3-silbilisi sõnu, lihtlauseid; saab aru loetu tähendusest; mõistab loetud ja analüüsitud lause sisu, vastab konkreetsetele küsimustele lause kohta; sobitab illustratsiooni loetud lause või tekstiga; leiab õpetaja abiga sõna või lause tekstist, märgistab vastussõna või -lause.

Lugemistehnika

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis; juhtiv lugemisviis on häälega veerimine; suurte, hiljem (IV õppeveerand) väikeste trükitähtede õppimine. Laotud, trükitähtedega kirjutatud/trükitud sõnade lugemine; erineva šriftiga sõnade lugemine, sõnade tähtkoostise võrdlemine; sõnade (1-3 silpi; pikemad sõnad kõnetaktideks liigendatult), lausete ning lühitekstide lugemine tahvlilt ja raamatust; lugemisviisid: häälega ja vaikne (sosinal) veerimine, diftongide ja lühikeste

tuttavate sõnade äratundmine tervikuna. Orientiiride ja abistavate võtete kasutamine lugemisel; järgneva tähe või sõna ettehaaramine; minimaalse kõnetakti „kasvatamine“, sõna lugemisel minimaalsele kõnetaktile orienteerumine; õpetaja ja kaaslaste lugemise jälgimine, lugemisjärje hoidmine.

Teksti analüüs

Loetu tähenduse mõistmine: veeritud sõna või lause kordamine tervikuna, küsimustele vastamine, sõna või lause korduv lugemine, sobitamine piltidega, õpetaja kommentaaride seostamine lausetega.

Orienteerumine tekstis

Sõna või lause leidmine tekstist õpetaja juhendamisel; illustratsiooni(de) sisu suunatud analüüs (valdavalt pärast lugemist); sõna või lause sobitamine illustratsioonidega.

KIRJUTAMINE

Kirjutab väikseid õpitud kirjatähti, arvestab kirjutamisel etteantud jooni. sooritab kirjatehnikas õpitud sõnade ära kirja 2-3 täheliste sõnade kaupa originaali alla ja kõrvale; võrdleb kirjutatut originaaliga, leiab ja parandab vea(d); kirjutab ühise analüüsi käigus koostatud skeemi järgi 2-3 sõnalist lauset; kontrollib kirjutatu õigsust õpetaja suunamisel skeemile toetudes; seostab omavahel õigesti kirjatähti; tunneb ära ja parandab tähtede moonutused.

Ära kirja

Sama ja erineva šriftiga sõnade äratundmine, sõnade tähtkoostise võrdlemine; ladumine näidise järgi; kirjatehnikas õpitud sõnade ära kirja tähtede, tähepaaride ja 2-3-täheliste sõnade kaupa originaali alla ja kõrvale. Kirjutatud sõna võrdlemine originaaliga, vea parandamine; kirjutamisele eelneb analüüs: originaali lugemine, häälimine, topelttähtede ning nõrga/tugeva sulghääliku leidmine ja märgistamine. Originaal esitatakse kirjatähtedega, hiljem trükitähtedega, kirjutatakse kirjatähtedega; häälikurühmad, häälikute kolm pikkus; suur algustäht lause alguses ja nimes; lause lõpumärkide praktiline äratundmine;

ainsuse ja mitmuse vormide tähenduse praktiline eristamine.

Õigekiri

Sõnaskeemi koostamine, sõna ladumine tähtedega pärast analüüsi skeemi järgi, sõnade ja lühikeste lausete (2-3 sõna) kirjutamine pärast analüüsi; kirjutamisel järgitakse (õpetaja juhendamisel) algoritmi:

- 1) häälikujärje märkimine häälimisele toetudes,
- 2) häälikupikkuse märkimine võrdleva hääldamise abil,
- 3) tähe valimine skeemi järgi,
- 4) kirjutamine,
- 5) Järelkontroll

Kirjatehnika

Käe ja sõrmede peenmootorika harjutamine: voolimine, voltimine, ladumine, punumine, töö mosaiigiga; kehaasend, pliatsihoid; joonte tõmbamine eri suundades nii pintsli, kriidi kui ka pliatsiga, pinna viirutamine, joonte vahe ja pikkuse säilitamine liigutuste suuna muutmisel, kujundite ja täheelementide joonistamine šablooni, orientiiride ja eeskuju järgi; väikeste kirjatähtede õppimine, tähtede seostamine, 1-2-silbiliste sõnade kirjutamine, tähemoonutuste äratundmine ja parandamine; raskusastmed: ülekirjutamine, kirjutamine orientiiride abil, kirjutamine originaali järgi; eri suurusega tähtede kirjutamine; kirjutamine originaali alla ja kõrvale.

KEELETADMISED JA OSKUSED

Häälikute, tähtede (sh topelttähtede), sõnade, lausete praktiline äratundmine.

Häälikute, tähtede (sh topelttähtede), sõnade, lausete praktiline äratundmine.

Häälikurühmad, häälikute kolm pikkust (lühike, pikk, ülipikk). Suur algustäht lause alguses ja nimes. Lause lõpumärkide praktiline äratundmine. Ainsuse ja mitmuse vormide tähenduse praktiline eristamine.	häälikurühmad, häälikute kolm pikkust; suur algustäht lause alguses ja nimes; lause lõpumärkide praktiline äratundmine; ainsuse ja mitmuse vormide tähenduse praktiline eristamine.
---	---

2. KLASS

2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) alustab ja/või jätkab tuttavas situatsioonis dialoogi, kasutab viisakusväljendeid;
- 2) kõneleb õpetaja suunamisel 3-4 lausega oma tegevusest;
- 3) iseloomustab objekti 2-3 tajutava tunnuse alusel õpetaja suunamisel;
- 4) mõistab, koostab ja kasutab suulises kõnes tunnetuslikele ja oma kogemustele toetuvat laiendatud 4-5-sõnalist lihtlauset;
- 5) loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja pikemaid sõnu kõnetaktide kaupa;
- 6) vastab analüüsitud lühiteksti põhjal suuliselt küsimustele, nimetab tekstis kirjeldatud tegelasi ja sündmusi abivahenditele (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused) toetudes;
- 7) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil, järjestab sisu järgi pildiseeria;
- 8) eristab häälikuid ja määrab häälimisele toetudes nende järjekorra sõnas; määrab häälikurühma tabeli alusel;
- 9) muudab ja määrab võrdleva häälduse ja abivahendi toel 1-2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkuse;
- 10) kirjutab analüüsitud 1-2-silbilisi sõnu häälikkoostist moonutamata;
- 11) teeb lugema õpitud 3-4-sõnalise lause ära kirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Alustab ja/või jätkab tuttavas situatsioonis dialoogi, kasutab pöördumisel viisakusväljendeid; kõneleb õpetaja suunamisel 3-4 lausega oma tegevusest; mõistab, koostab ja kasutab suulises kõnes tunnetuslikele ja oma kogemustele toetuvat laiendatud 4-5-sõnalist lihtlauset.	Kuulamine ja jälgimine Tähelepanu keskendamine ja säilitamine töövõtte ajal. Ülesande täitmine koostegevuses õpetajaga. Suuliste 2-3-osaliste lihtsate korralduste täitmine, ülesannete täitmist suunatakse osatoimingute (töösammude) kaupa. Tuttavate õpiülesannete täitmine näidise ja suulise juhendi järgi.

	<p>Korralduste ja kokkulepete täitmine tuttavas situatsioonis.</p> <p>Adekvaatne reageerimine hinnangule.</p> <p>Lugemise või jutustamise kuulamine, kaaslaste vastuste ja lugemise jälgimine õpetaja suunamisel.</p> <p>Selgelt väljendatud intonatsiooni märkamine, seostamine vastavate näoilmete ja kehakeelega.</p> <p>Suhtlemine</p> <p>Kõnesoovi kujundamine. Väit-, küsi- ja käsklause kasutamine vastavalt situatsioonile.</p> <p>Hääletugevuse muutmine (3-4 tugevusastet), loogilise rõhu ja lauselõpu intonatsiooni kasutamine.</p> <p>Küsimus-vastus dialoog. Küsimusele vastamine lühidalt (ühe või mitme sõnaga) ja hargnenud lausungiga.</p> <p>Oma tegevusest ja muljetest kõnelemine (3-4 lausungit).</p> <p>Viisakas ja tegevusele vastav suhtlemine nii õpetaja kui kaaslastega suheldes. Dialoogi alustamine ja jätkamine (vähemalt ühe repliigiga).</p>
<p>TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE. TAJUDE JA KUJUTLUSTE ARENDAMINE JA SÜSTEMATISEERIMINE</p>	
<p>Viib kokku eseme, selle kujutise ja keelelise väljendi;</p> <p>tunneb suulise lühikirjelduse järgi ära tuttavaid esemeid ja nähtusi;</p> <p>vaatleb ning võrdleb täiskasvanu juhendamisel esemeid ja nähtusi; järjestab ja rühmitab esemeid ning nende kujutisi ühe-kahe tajutava tunnuse (kuju, suuruse, värvuse) alusel.</p>	<p>Nägemis- ja ruumitaju</p> <p>Objektide ja esemepiltide äratundmine, analüüsimine, võrdlemine, rühmitamine ja kirjeldamine õpetaja küsimuste, korralduste ning osutamise järgi (tajutavad tunnused: kuju, suurus, värvus jne).</p> <p>Erineva üldistusastmega (2-3) sõnade mõistmine ja rühmitamine (Muki-koer; Muki-koer-loom, Muki - koduloom).</p> <p>Nimede ning liigi- ja alaliiginimetuste tähenduse erisuse mõistmine (Muki on koduloom).</p> <p>Ruumisuhete suhtelisuse mõistmine (allpool-all, ülalpool-ülal), kahe koordinaadi</p>

arvestamine (all keskel, ees paremal);
situatsiooni läbimängimine, esitamine
aplikatsioonidega.

Kirjamärgi/tähe variantide tundmine.

Ajakujutlused

Orienteerumine ajaühikute järjestuses
(enne-pärast), nimetuste tundmine:

Aasta ja aastaajad, kuud, nädal ja
nädalapäevad, ööpäev ja selle osad, tund.

Orienteerumine tegevussituatsioonis: samal
ajal, praegu, enne, pärast.

Kellaaeg: täistund, selle sõnastamine.

Ajaühikutes (enne – pärast - samal ajal)
oriendeerumine, nende järjestamine.

Kuulmistaju

Hääletoonide (kuri, rõõmus, ükskõikne jm)
äratundmine ja matkimine.

5–6-sõnalise lause järelkordamine.

Kaaslase kõnes leiduvate vigade märkamine
(hääldusvead, agrammatismid, sobimatud
sõnad).

HÄÄLIKUÕPETUS

Eristab häälikuid ja määrab häälimisele
toetudes nende järjekorra sõnas;

oskab näitlikule materjalile toetudes
määrata häälikurühmi ja õpetaja abiga
lihthäälikute pikkust (hääliku pikkusi koos
muutes), (õpilasel on kujunenud sõnade
foneemanalüüsi oskus lihthäälikute osas);

muudab ja määrab võrdleva häälduse ja
abivahendi toel 1-2-silbilistes sõnades
lihthääliku pikkuse õpetaja abiga;

valib ja kirjutab analüüsitud sõnades
õigesti ühekordset ja topelttähte.

Häälikanalüüs

Sõnade hääldamise täpsustamine.

Hääldamise ja häälimise erisuse mõistmine.

Erineva häälikulise koostise ja pikkusega
sõnade häälimine (häälega ja sosinal),
häälimiskiiruse muutmine.

Häälikute järjekorra ja asukoha määramine:
häälikute märkimine graafiliste
sümbolitega (ringid, kriipsud jm); häälikute
nimetamine järjekorras; sõnas esimese ja
viimase hääliku, eelneva(te), järgneva(te) ja
naaberhääliku(te) nimetamine.

Foneemanalüüs

Häälikute rühma praktiline eristamine.

Häälimine koos häälikurühma
määramisega, iga hääliku kolme pikkuse

käsitlemine eraldi, paarikaupa, koos; häälikupikkuse muutmine, määramine ja ühe- või kahekordse tähe valimine 1-2-silbilistes sõnades.

Täishäälikuühendite ja suluta kaashäälikute ühendi praktiline äratundmine.

Sõnatulpade lugemine ja analüüsimine noopide ja vältemarkide alusel.

Veaohlike häälikute leidmine sõnades: esimese täishääliku ja sellele järgneva suluta kaashääliku või sulghääliku märkimine laotud ja kirjutatud sõnas, hääliku nimetamine kuulnud 1-2-silbilises sõnas.

KIRJUTAMINE

Kirjutab analüüsitud 1-2-silbilisi sõnu häälikkoostist moonutamata;

teeb lugema õpitud 3-4-sõnalise lause ära kirja lühikeste sõnade ja sõnaosade kaupa.

Ärakiri

Sõnade ja lühikeste lausete ära kirja pärast nende lugema õppimist (erinevalt paigutatud näidise järgi nii tahvlilt kui ka raamatust).

Lühikeste sõnade (2-4 tähte) kirjutamine pärast analüüsi originaali jälgimata, pikemate sõnade kirjutamine 2-3 tähe kaupa.

Kirjutatu kontrollimine originaali järgi. Vajadusel ka vigade parandamine (tähtede arv, topelttähtede leidmine/võrdlemine). Häälimise ja kirjutamise tempo ühtlustamine.

Õigekiri

Täishäälikute ja täishäälikuühendite

õigekiri

1-2-silbiliste sõnade ladumine ja kirjutamine pärast analüüsi, üks tähelünk sõnas ja ühe sõna lünk lauses, tähe- ja sõnalünkade täitmine.

Lühikeste lausete kirjutamine peast pärast analüüsi.

Suluta kaashäälikute ja häälikuühendite

õigekiri

Sulghäälikute õigekiri

Enesekontrollioskuse kujundamine

Kirjutamisele järgnev enesekontroll - kirjutatu võrdlemine originaaliga, kirjutamisele järgnev sõnakoostise analüüs. Korrekatuurharjutused: sõna lugemine täpselt kirja pildi järgi, verifitseerimine (loetu õigsuse hindamine), vea märkamine, analüüs, parandamine.

Kirjatehnika

Väiketähtede kirjutamise harjutamine, suurtähtede kirjutama õppimine. Tähtede seostamine sõnas; tähemoonutuste äratundmine (üksiktäht, täht sõnas) ja parandamine. Kirjutamise tempo tõstmine. Orienteerumine lehel (õpetaja juhendamisel) kirjutamisel tööraamatusse, vihikusse ja tahvlile. Kirjalike tööde vormistamine.

PRAKTILINE LAUSEÕPETUS

Õpilane mõistab, koostab ja kasutab suulises kõnes tunnetuslikele ning oma kogemustele toetuvat laiendatud 4-5 sõnalist lihtlauset.

Esemete ja olendite eristamine; esemete/olendite ja vastavate piltide eristamine. Erineva üldistusastmega (2-3) sõnade mõistmine ja rühmitamine (Muki-koer; Muki-koer-loom, Muki - koduloom). Nimede ning liigi- ja alaliiginimetuste tähenduse erisuse mõistmine (Muki on koduloom). Lause äratundmine: eristamine sõnast, sõnade reast, sõnaühendist, poolikust lausest, agrammatilisest lausest. Sõnajärje määramine ja muutmine, lause taastamine, lõpetamine. Lausetähenduse mõistmine sensomotoorsele kogemusele toetudes. Lausete konstrueerimine, ühendamine, sisestamine (lihtsamad juhud), muutmine (sõnajärje muutmine, väit-, küsi- ja käsklausete muutmine teisteks lausetüüpideks); laiendatud lihtlause jaotamine baaslauseteks. Lausete skemaatiline kujutamine. Lausete

eristamine nii intonatsiooni kui ka skeemide alusel. Väit-, küsi- ja käsiklausetekoostamine (4-5 sõna) tegevuse, piltide ja skeemide abil. Lauselõpu intonatsioon. 3-5-sõnalise lause järelhääldamine, sõnajärje määramine ja muutmine.

Lausete laiendamine. Mitmesõnalise lause muutmine lihtsamateks lauseteks, „pöördlausete” moodustamine (Koer on kassi taga. Kass on koera ees.).

Sõnavormide tähenduse mõistmine lauses või sõnaühendis. Tegusõnade kasutamine.

Vormide eristamine ja rakendamine: sihitise ja määruse vormid, tagasõnad (ees, taga, all, peal, kõrval, kohal, vahel, sees).

Ruumisuhteid väljendavate keelendite allpool-ülalpool, parem-vasak mõistmine.

Raamatus, vihikus, töölehel orienteerumine. Ruumis orienteerumine.

Omadussõna kasutamine öeldistäite (Auto on punane) ja täiendina (See on punane auto). Objektide omaduste võrdlemine.

Tunnuste suhtelisuse näitlik selgitamine (Väike elevant on suurem kui suur sipelgas). Tunnust/omadust väljendavate sõnade leidmine lausest ning kasutamine lauses.

Tegevuse ja tegija eristamine. Tegevust ja tegijat märkivad sõnad. Vastamine küsimustele kes?, mis?, mida teeb?.

Küsisõnade kes?, mis?, mida teeb? ja vastavate sõnavormide vastandamine.

Isikuliste asesõnade mõistmine kontekstis, isikuliste asesõnade kasutamine. Tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöörete sisuline eristamine. Tegevust väljendavate sõnade leidmine lausest ning kasutamine.

KEELETADMISED JA OSKUSED

Eristab oma kogemuse piires nime nimetusest;
tunneb ja mõistab pereliikmete ja sugulaste nimetusi;

Suur algustäht nimedes (inimesed, loomad, linnud) ja lause alguses.
Lause lõpumärgid

kirjutab suure algustähe inimeste nimedes.

LUGEMINE JA KÕNEARENDUS

Loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja pikemaid sõnu (3-4-silbilisi sõnu) kõnetaktide kaupa; vastab analüüsitud lühiteksti põhjal suuliselt küsimustele, nimetab tekstis kirjeldatud tegelasi ja sündmusi abivahenditele (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused) toetudes; leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, vastab lause ja/või lõigu sisu kohta esitatud küsimustele valiklugemise abil, järjestab sisu järgi pildiseeria.

Lugemistehnika

Õpetaja lugemise kuulamine. Lugemine veerides (häälega ja sosinal), 1-2-silbiliste sõnade lugemine sõnade kaupa; pikemate sõnade lugemine kõnetaktide kaupa; keerulise häälikkoostisega sõnade lugemine pärast eeltööd ja/või abivahenditele toetudes (graafilised orientiirid, sõnade liigendamine, eelnev häälimine). Lauselõpu intonatsiooni harjutamine. Kaasõpilase lugemise jälgimine ja lugemisvigade parandamine.

Orienteerumine tekstis

Valiklugemine: sõnade leidmine lausest ja lausete leidmine tekstist õpetaja juhendamisel. Illustratsioonide valimine ja sobitamine tekstiga, pildiseeria koostamine. Küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis leiduva sõna/sõnaühendi või lausega. Kirjeldatud tegude hindamine (valik õpetaja esitatud variantide seast). Jutu mõtte sõnastamine ühisvestluses. Taustteadmiste aktiveerimine, tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil). 2-3 sõna aktiivne kasutamine teksti analüüsides ja taastades.

Tekstlähedane jutustamine

Lausetähenduse mõistmine. Samaviiteliste sõnade tähenduse mõistmine lausete tähendust seostades (lokaalse sidususe strateegia). Puuduva teabe tuletamine ühisvestluses. Teksti kohta esitatud küsimustele vastamine valiklugemist kasutades. Lausete lõpetamine, muutmine, järjestamine. Õpetaja ja õpilase

koosjutustamine. Dialoogi struktuuri teadvustamine (kes? kellele? mida ütles?).

3. KLASS

3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus), kasutab viisakusväljendeid;
- 2) loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- 3) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele, sh annab hinnangu tegevusaktile;
- 4) annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu;
- 5) kirjeldab ja võrdleb tajutavate tunnuste alusel abistavale materjalile toetudes kahte tuttavat objekti;
- 6) mõistab ja koostab kuni 5-sõnalisi lihtlauseid, kasutades õpitud nimi-, omadus- ja tegusõnavorme;
- 7) koostab sõnaühendeid õpitud sõnavormidega erinevates funktsioonides;
- 8) muudab ja määrab graafilistele orientiiridele ning skeemidele toetudes üksikhäälikutest koosnevates sõnades veaohlike häälikute pikkust;
- 9) kirjutab pärast analüüsi õigesti 2-3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- 10) kirjutab lugema õpitud lausete ära kirjas 1-2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata; kontrollib suunamisel kirjutatu õigsust.

Õpitulemused	Õppesisu
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus), jätkab vestlust, kasutab viisakusväljendeid.	<u>Kuulamine ja jälgimine</u> Tähelepanu keskendamine ühekordsele selgitusele – võimetekohaste korralduste täitmine (valdavalt ilma eelneva täiendava selgitusega). Esemete, objektide ja nähtuste vaatlemine etteantud plaani järgi, terviku ja selle osade nimetamine, eristamine, võrdlemine, rühmitamine erinevaid rühmitamisaluseid kasutades. Lugemise või jutustamise kuulamine, lugemise jälgimine õpetaja suunamisel. Kaaslase vastuse jälgimine, selle verifitseerimine (vastustele hinnangu (õige-vale) andmine) ja parandamine. <u>Suhtlemine</u> Viisakas ja tegevusele vastav suhtlemine nii õpetaja kui kaaslastega suheldes.

	<p>Dialogis (küsimus-vastus, teade-küsimus) osalemine õpetaja suunamisel, dialoogi alustamine ja jätkamine vähemalt ühe initsiatiivse repliigiga.</p> <p>Kutse koostegevusele, sellele vastamine (nõustumise, keeldumise viisakas väljendamine), koostegevuse reguleerimine.</p> <p>Oma tegevusest ja muljetest kõnelemine kaaslastele (5-6 lausungit).</p> <p>Intonatsiooni põhimallide märkamine, seostamine vastavate näoilmete ja kehakeelega.</p>
--	--

TUNNETUSTEgevuse ARENDAMINE. TAJUDE JA KUJUTLUSTE ARENDAMINE JA SÜSTEMATISEERIMINE

	<p><u>Nägemis- ja ruumitaju</u></p> <p>Objektide ja esemete ning nende osade äratundmine, terviku jaotamine osadeks, osade ühendamine tervikuks.</p> <p>Üheaegne orienteerumine eseme horisontaal- ja vertikaalsuhetes (all paremal, ülal keskel).</p> <p>Eseme-, olu- ja tegevuspiltide analüüsimine omandatud oskuste piires.</p> <p><u>Ajakujutlused</u></p> <p>Ajaühikute nimetused: aasta, aastaajad (aastaaja muutuvate tunnuste sõnastamine), kuud, nädalad, ööpäev, tund (õppetund) ja minut.</p> <p>Nädalapäeva ja kuupäeva kokkuviiimine.</p> <p>Kellaaeg: täis- ja pooltunni eristamine ning sõnastamine.</p> <p>Orienteerumine ajaühikute järjestuses (enne-pärast).</p> <p>Orienteerumine tegevussituatsioonis: samal ajal, praegu, enne, pärast.</p>
--	--

HÄÄLIKUÕPETUS

<p>Häälib sõnu valdavalt iseseisvalt; nimetab sõnas veaohlikke häälikuid; muudab ja määrab graafilistele orientiiridele ning skeemidele toetudes</p>	<p><u>Häälikanalüüs</u></p> <p>Sõnade hääldamise täpsustamine, häälimisoskuse automatiseerimine: häälimine kirjutamise tempos hääletult ja</p>
--	---

<p>üksikhäälikutest koosnevates sõnades veaohlike häälikute pikkust; kirjutab pärast analüüsi õigesti kuni 3-silbilisi lihthäälikutest koosnevaid sõnu; kontrollib õpetaja suunamisel ja abivahenditele toetudes kirjutatu õigsust.</p>	<p>ilma abivahenditeta. Häälimiskiiruse muutmine.</p> <p><u>Foneemanalüüs</u></p> <p>Häälikute rühma eristamine; sõnas esinevate veaohlike häälikute nimetamine kirja pildi ja kuulmise järgi, Iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/ või kolme pikkuse kaupa; skemaatiliselt esitatud orientiiridele (skeemid, tiivik) toetudes võrdleva hääldamise kasutamine lihthääliku pikkuse määramiseks; sõnade rühmitamine veaohlike häälikute pikkuse järgi (skeemide alusel), tähe valimine 1-3-silbilistes (ühe kõnetaktiga) sõnades. Veaohlike häälikute pikkuse võrdlemine, õigekirja põhjendamine (õpetaja abiga). Veaohlike häälikute skeemi valimine sõna juurde, tähelünkade täitmine. Kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi äratundmine, analüüs ja tähtede valik vastavalt reeglile.</p>
<p>KIRJUTAMINE</p>	
<p>Kirjutab lugema õpitud lausete ära kirjas 1-2-silbilisi sõnu sõnahaaval originaalteksti täiendavalt vaatamata; kirjutab pärast analüüsi õigesti 2-3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu; kontrollib suunamisel kirjutatu õigsust, leiab ja parandab vea(d) kirjutatud sõnas.</p>	<p><u>Ärakiri</u></p> <p>Sõnade ja lühikeste lausete ära kirja pärast nende lugema õppimist (erinevalt paigutatud näidise järgi). Lühikeste sõnade kirjutamine pärast lause lugemist ja eelnevat analüüsi. Kirjutatu õigsuse järelkontroll.</p> <p><u>Õigekiri</u></p> <p>1-3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausete kirjutamine pärast ühist analüüsi. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirja pildile vastav lugemine, järelanalüüs, vigade parandamine. Õpitud käände- ja pöördvormide õigekiri (sõnatüve muutused, lõpud).</p>

	<p>k, p, t s-i kõrval. Kaashäälikuühendi leidmine kirjapildi ja kuulmise järgi. Ühendi õigekiri.</p> <p>Sõnade poolitamine.</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Väike- ja suurtähtede kirjutamine; tähtede seostamine sõnas;</p> <p>tähemoonutuste leidmine nii enese kui ka teiste töödes, nende parandamine;</p> <p>kirjutamise tempo tõstmine.</p> <p>Kirjalike tööde vormistamine.</p>
<p>PRAKTILINE GRAMMATIKA</p>	
<p>Mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset, kasutades õpitud nimi-, omadus- ja tegusõnavorme; oskab viia õpitud sõnavorme mitmesse sõnaühendisse;</p> <p>koostab sõnaühendeid õpitud sõnavormidega, kasutades neid erinevates funktsioonides (nt: andis kellele? - andis <u>lapsele</u>; pani teki kuhu? – pani teki <u>lapsele</u> peale);</p> <p>on omandanud praktiliselt omadus- ja tegusõnade enamkasutatavad muutevormid;</p> <p>rakendab omandatud sõnavorme laiendatud lihtlauses suuliselt ja kirjalikult;</p> <p>kirjeldab ja võrdleb tajutavate tunnuste alusel abistavale materjalile toetudes kahte tuttavat objekti.</p>	<p><u>Lause</u></p> <p>5–6-sõnaliste lihtlauset (väit-, küsi- ja käsklause) mõistmine, kuni 5-sõnaliste lihtlauset koostamine ja kõnes kasutamine.</p> <p>Sihitisosalause mõistmine ja kasutamine.</p> <p><u>Nimisõna käändevormid</u></p> <p>Käändevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: koht, objekt, kuuluvus, osa ja tervik, kaas- ja ilmaolu.</p> <p>Lausete ja sõnaühendite koostamine, küsimusele vastamine kas sõnaühendi või üksiksõnaga.</p> <p>Õpitud sõnavormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p> <p>Kohasuhteid väljendavate tagasõnade ees, taga, ääres, kohal, all, peal, juures, vahel, kõrval, keskel, sees, asemel, otsas, küljes, poole, järel, hulgas mõistmine ja rakendamine.</p> <p>Küsimuste kus, kuhu, kust, milleni?, kelleni?, kellega, millega, kellela?, milleta?, kellele? mõistmine ja neile vastamine sõnaühendi ja üksiksõnaga.</p> <p>Küsimuste kelle oma?, mille oma? mõistmine ja neile vastamine sõnaühendiga.</p>

Nimetava käände ainsuse ja mitmuse vormid. Ainsuse ja mitmuse vormide moodustamine analoogia alusel.

Erineva üldistusastmega (3-4 astet) nimisõnade mõistmine ja nende õige kasutamine (Muki – koer – koduloom – loom), esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega, inimeste tunnete, emotsioonide ja käitumisaktide kirjeldamine enamlevinud sõnadega situatsioonist lähtuvalt.

Omadust väljendav sõna

Esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega. Värvust, suurust, kuju, maitset väljendavad omadussõnad.

Kahe tuttava objekti tajutavate tunnuste alusel kirjeldamine ja võrdlemine (abistavale materjalile toetudes); Iseloomujooni väljendavad omadussõnad tegelaste iseloomustamiseks situatsioonide põhjal.

Omadussõna kasutamine lauses öeldistäite ja täiendina.

Omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus ja käändes.

Tegevust ja seisundit väljendav sõna

Tegevust ja seisundit väljendavate sõnade mõistmine, leidmine, rühmitamine ja kasutamine.

Tajutavaid tegevusi ja seisundeid väljendavate sõnade aktiivne kasutamine kõnes.

Tegusõna oleviku ja lihtmineviku vormide tähenduslik eristamine ja kasutamine, lihtmineviku vormide moodustamine analoogia alusel, vormide muutmine lauses. Tegusõna laiendamine sihitisosalausega; tegusõna ja osalause sobitamine; osalause lõpetamine; tegusõna valimine osalause juurde.

Arvsõna

	<p>Põhi- ja järgarvude mõistmine ja praktiline kasutamine kõnes.</p> <p>Põhi- ja järgarvsõnade erisuse teadvustamine ja kasutamine.</p> <p>Küsisõnade mitu? ja mitmes? sisuline mõistmine, küsimustele vastamine .(Minuga tulevad kolmas ja neljas poiss. – Mitu poissi minuga tulevad? – Kaks poissi.).</p> <p>Liitsõna</p> <p>Liitsõna ja sõnaühendi praktiline eristamine. Põhisõna sobitamine mitme laiendiga ja vastupidi.</p>
KEELETADMISED JA OSKUSED	
	<p>Häälrikurühmade ja veaohlike häälrikute/tähtede äratundmine.</p> <p>Tegusõna oleviku ja lihtmineviku vormi eristamine.</p> <p>Ainsuse ja mitmuse vormide (sh käände- ja pöördvormides) äratundmine.</p> <p>k, p, t sõna alguses ja s-i kõrval.</p>
LUGEMINE JA KÕNEARENENDUS	
<p>Loeb õpitud jõukohast pala ladusalt ja ilmekalt;</p> <p>leiab küsimuste ja korralduste abil õpitud tekstist sõnu ja lauseid;</p> <p>vastab sisutaastavatele küsimustele;</p> <p>järjestab sisu järgi pildid seeriaks;</p> <p>jutustab loetud ja analüüsitud pala tekstilähedaselt abivahenditele toetudes.</p>	<p>Lugemistehnika</p> <p>Võõra pala lugemine kõnetaktide ja lühemate sõnade kaupa, orientiiridega teksti lugemine.</p> <p>Õpitud jõukohase pala lugemine ladusalt ja ilmekalt.</p> <p>Kaaslase lugemise jälgimine, lugemisvigade märkamise, parandamine.</p> <p>Orienteerumine tekstis</p> <p>Sõna(de) või lause(te) leidmine piiritletud tekstiosast.</p> <p>Lõikude sobitamine illustratsioonidega.</p> <p>Teksti jaotamine lõikudeks ja lõikude pealkirjastamine koostegevuses õpetajaga.</p> <p>Pildiseeria ja/või kavapunktide järjestamine, puuduva info tuletamine.</p> <p>Küsimuste esitamine üksteisele teksti kohta,</p>

intellektuaalse (õige/vale) ja emotsionaalse (meeldib/ei meeldi) hinnangu andmine kirjeldatud tegevustele.

Juhtlause leidmine, peamõtte sõnastamine koostegevuses õpetajaga.

Tekstlähedane jutustamine

Loetud pala tekstilähedane jutustamine.

Osalemine eri vormi dialoogides: küsimus-vastus, teade-küsimus; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine.

Jutustamine piltide ja mälukujutluste põhjal piltide, lünklausete, sõnaühendite abil.

Analoogiajutukeste koostamine koostegevuses õpetajaga.

II KOOLIASTME ÕPITULEMUSED

6. klassi lõpetaja:

- 1) küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) osaleb oma õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abistavaid materjale;
- 3) loeb õpitud teksti kõne tempos õigesti ja ladusalt; loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- 4) täidab endamisi lugedes jõukohaseid sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 5) annab abistavate materjalide toel edasi kuulnud või loetud tekstilõikude sisu (valikjutustamine); kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- 6) hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele;
- 7) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausest väljendatud suhteid ja seoseid;
- 8) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- 9) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust; moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- 10) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (teigusõna muutevorme õpetaja abiga);
- 11) kirjutab sõnu õigesti, rakendab õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid; kasutab vajaduse korral individuaalseid abimaterjale, rakendab õpitud enesekontrollivõtteid;
- 12) teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.

II KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) Osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis, kirjeldab ja annab hinnanguid tegevustele;
- 2) loeb õpitud teksti õigesti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke; loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;
- 3) leiab küsimuste-korralduste alusel tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid);
- 4) vastab küsimustele teksti kohta (nimetab põhjuslikke seosed, annab hinnanguid tegevustele);
- 5) tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe, toetudes oma kogemustele ja teadmistele;
- 6) annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu; kirjeldab ja võrdleb esemeid rühmas (kuni 3 objekti);
- 7) mõistab, koostab ja kasutab kõnes kuni 6-sõnalist lihtlauset ja sihitisosalauset; laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;
- 8) analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil, rakendab neid õpitud funktsioonides oma kõnes;
- 9) kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu; kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid;
- 10) teeb 4–5-sõnalise lause ära kirja sõnahaaval ja kontrollib tulemust.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis; kirjeldab kogetut ja annab jõukohaseid hinnanguid tegevustele.	Suhtlemine koostevuses nii õpetaja kui ka kaasõpilastega: tegevuse vastastikune reguleerimine (teade-teade-dialoog). Mina ja teised. Kokkuvõtte tegemine ühistegevusest - tegevuse eesmärk, tingimused, tegevus ja resultaat. Ühise jutukese koostamine kollektiivse kogemuse põhjal. 6-7-lauselise jutukese koostamine kogemuste ja/või pildiseeria põhjal. Otsekõne väljendamine kaudselt sihitisosalause abil koos isikuliste asesõnade asendamisega.

TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE

Kirjeldab ja võrdleb esemeid rühmas (kuni 3 objekti).

Kuni kolme objekti kirjeldamine nende võrdlemise põhjal.

Esemerühma kirjeldamine, objektide ühiste omaduste rõhutamine.

Eseme/kujundi vastandamine kahele teisele esemele või kujundile (erinevate tunnuste alusel).

Loodusobjektide ja esemete-nähtuste võrdlemine, rühmitamine erinevate rühmitusaluste järgi, rühmade nimetamine; aja-, põhjus- ning eesmärgisuhete praktiline eristamine.

Matemaatikas, tööõpetuses, kehalises kasvatuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja sooritatud mõõtmiste verbaalne väljendamine.

Kontrolli ja enesekontrolli võtete kasutamine tuttavas tegevuses.

Tähelepanu keskendamine selgituse või töövõtte sooritamise ajaks.

Kaasõpilaste tegevuse jälgimine ja nende abistamine.

2-3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse suhteliselt iseseisev täitmine.

HÄÄLIKUÕPETUS

Muudab ja määrab veaohlike häälikute pikkust lihthäälikutest koosnevates ja kaksikäishäälikut või suluta häälikuühendit sisaldavates sõnades;

kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu graafilistele abivahenditele toetudes.

Häälikurühmad

Kuni 4-silbiliste erineva struktuuriga sõnade häälimine. Häälimise tempo teadlik muutmine. Sõnade häälimine kirjutamise tempos.

Veaohtlikud häälikud sõnas

Veaohtlike häälikute võrdlev hääldamine häälikupikkuse määramiseks.

"Tiivik". "Tiiviku" valimine (täishäälik + suluta kaashäälik, täishäälik + sulghäälik).

**Täishäälik ja suluta kaashäälik
veohtlike häälikutena**

Häälikupikkuste muutmine ühiselt ja iseseisvalt, määramine, õigekiri 2-4silbilistes sõnades.

Analüüsi kiiruse treenimine.
Enesekontrolli kujundamine.

**Kaksiktäishäälik või suluta
kaashäälikute ühend veohtlike
häälikutena.**

Ühendi praktiline äratundmine nii kuulmise kui kirja järgi;
täishäälikuühendi teise või suluta kaashäälikute ühendi esimese komponendi pikkuse muutmine, määramine, ühendi õigekiri.

Sõnade rühmitamine antud ühendite järgi.

**Täishäälik ja sulghäälik veohtlike
häälikutena**

Häälikupikkuse muutmine, määramine, õigekiri.

KIRJUTAMINE

Kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu;
sooritab 4-5-sõnalise lause ära kirja sõnahaaval ja kontrollib tulemust;
tunneb õigekirja kontrollimise võtteid ja kasutab suunamisel kirjutatu kontrollimiseks "tiivikut" või veohtlike häälikute skeeme (kirjutamise skeeme).

Ärakiri

Kirjutamine sõnapaaride ja pikemate sõnade kaupa,
Kaasõpilase kirjutatud teksti lugemine, järelkontroll.

Õigekiri

Õpitud veohtlike häälikute õigekiri sõnades.

Ainsuse ja mitmuse tüve õigekiri.

Käändelõppude ja mitmuse tunnuse õigekiri.

k, p, t s-i ja h kõrval.

Sõnade poolitamine: harjutamine skeemide abil.

	<p>Sõnade ja lausete kirjutamine pärast individuaalset analüüsi.</p> <p>Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirjapildile vastav lugemine, skeemi(de) valik, vigade parandamine.</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Tähemoonutuste äratundmine ja leidmine nii enese kui teiste töödes, nende parandamine; õigete täheseoste kirjutamine.</p> <p>Kirjutamise kiiruse tõstmine.</p> <p>Kirjalike tööde vormistamine.</p>
<p>PRAKTILINE LAUSEÕPETUS</p>	
<p>Mõistab, koostab ja kasutab kõnes kuni 6-sõnalist lihtlauset ja sihitisosalauset;</p> <p>laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;</p> <p>tunneb lauses ära aluse ja öeldise, muudab pika lause baaslauseks;</p> <p>analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil, rakendab neid õpitud funktsioonides oma kõnes.</p>	<p><u>Lause</u></p> <p><u>Lihtlause</u></p> <p>Kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine baaslausetest (ühendamine, sisestamine), eelnevalt koostatud sõnaühenditest (teigusõna ja nimisõna laiendid).</p> <p>Lause laiendamine ja lühendamine. Kahe või enama lihtlause moodustamine pikemast lausest. Alus ja öeldis lauses. Deformeeritud 4-6sõnalise lause taastamine.</p> <p><u>Liitlause</u></p> <p>Liitlause. Lauseosad. Lauseosade ühendamine. Sidesõnad.</p> <p>Sihitisosalause.</p> <p>Otsekõne. Saatelause ja otsekõne leidmine tekstist.</p> <p>Otsekõne muutmine kaudseks.</p> <p>Teiste kõnest jutustamine: asesõnade asendamine, teigusõna vormi muutmine, tegijale või kõnelejale osutamiseks nimede ja nimetuste kasutamine.</p> <p><u>Sõnade tähendus sõnaühendis ja lauses</u></p> <p><u>Nimisõna käändevormid</u></p> <p>Ese (olend) ja sõna, pilt ja sõna, esemete (olendite) ja nende osade nimetamine, nimetuste eristamine.</p> <p>Küsimused kes?, mis?.</p>

Üldnimetused. Sünonüümide ja homonüümide mõistmine kontekstis.

Nimi ja nimetus. Suur ja väike algustäht.

Sõnaühendis ja lauses väljendatud suhted:

- atributiivsed suhted (tunnused, kuuluvus, osa tervikust);
- kohasuhted, abinõu-, kaasolu- ja ilmaolusuhed;
- ajasuhted;
- lõpetatud ja lõpetamata tegevus;
- hulk ja mõõt;
- (millegi) valdaja;
- seisund.

Tagasõnade (koha- ja ajasuhted) ning abimäärsõnade mõistmine ja praktiline kasutamine.

Küsisõna ja küsimus. Süntaksiküsimus (astus kuhu? – astus esikusse).

Morfoloogiaküsimus (esikusse– millesse?). Sõnade rühmitamine küsimuste abil.

Nimisõna algvorm ja tüvi: algvormi mõiste; küsimused (kes?, mis?); algvormi moodustamine sõnaühendi see on ... abil. Enamlevinud vääramisi kasutatavate sõnade (puder, taldrik, pliit jne) algvorm.

Sõna tüve mõiste. Sõnavormi põhi- ja lisatähendus, neid väljendavad sõnaosad: sõnatüvi ja –lõpp.

Ainsuse tüvi, tüvevormi küsimused, moodustamine skeemi ja täiendi (uue ....) abil.

Tüve leidmine ühe ja sama sõna eri käändevormidest.

Nimisõna kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Ainsuse omastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses: kuuluvus (poisi müts), lõpetatud või kindlasti lõpetatav tegevus (ostis koti/ostab koti), osa tervikust (pruuni koti sang), hulk või mõõt (paki kommi), koht (koos tagasõnaga: metsa taga, poisi kõrval).

Sõnavormi leidmine sõnaühendis või lauses (funktsioonide kaupa), sõnavormi moodustamine, kasutamine sõnaühendis ja lauses, küsimuste valik sõnavormile.

Mitmuse tüvi, moodustamine skeemi abil. Mitmuse tunnused. Mitmuse vormide analüüs ja moodustamine.

Mitmuse vormis oleva sõna põhi- ja lisatähendused (leksikaalne tähendus, arv, käändevormi grammatiline tähendus).

Ainsuse osastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses: lõpetamata tegevus (peseb autot), koht (mööda teed), aeg (pärast lõunat), eitus (ei ole vihikut).

Ainsuse osastava ja mitmuse nimetava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses: nimetatud käänete vormides olevate sõnade tähendus ja kasutamine.

Omadust väljendav sõna

Eeltööna vastandatakse esemete ja olendite tunnuseid/omadusi ja neid väljendavaid sõnu.

Omadussõna nimisõna laiendina: omadussõna ja nimisõna sobitamine sõnaühendiks, tegusõnade ja moodustatud sõnaühendite sobitamine, lihtlausete laiendamine moodustatud sõnaühenditega.

Küsimus missugune?. Küsimuse valik, sõnade rühmitamine küsimuse alusel.

Tegevust ja seisundit väljenda sõna

Eeltööna vastandatakse esemete ja olendite tegevusi ja seisundeid ning neid väljendavaid sõnu.

Tegusõna küsimus. Küsimuse valik, sõnade rühmitamine küsimuste alusel. Sõnade seos lauses.

Tegevust väljendav sõna (öeldis) lauses.

Tegijat väljendav sõna (alus) lauses.

Aluse ja öeldise leidmine, nende graafiline märkimine; küsimuste esitamine aluse ja öeldise kohta. Aluse ja öeldise laiendid (täpsustavad sõnad). Põhisõna ja laiendi graafiline märkimine.

Sõnade seos alus- ja öeldisrühmas (süntaksiküsimuste esitamine).

Tegevust väljendavad sõnad. Tegusõna pöörded: tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöördvormid, öeldise vormi sõltuvus lausest (nimisõnadest ja isikulistest asesõnadest).

Tegusõna jaatav ja eitav kõne. Eitava kõne vormide mõistmine ja kasutamine lauses, lausete transformeerimine ühest kõnест teise.

kse-olevik: vormide vaatlemine, lause tähenduse mõistmine lähtudes sellest, et tegija pole teada.

Enamlevinud abimäärsõnade mõistmine ja kasutamine koos tegusõnaga. Ühendteigusõna kasutamine lauses.

Tegusõna laiendamine õpitud käändevormidega, sihitiskõrvallausega.

Arvsõna

Arvsõna muutevormide kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Arvsõna küsimused: valik, sobitamine.

KEELETADMISED JA OSKUSED

Sõnade praktiline eristamine esemetest (olenditest), tunnustest, tegevustest ja seisunditest.

Sõnade praktiline rühmitamine küsimuste (kes?, mis?, missugune?, mida teeb?) abil.

Morfoloogia- ja süntaksiküsimuse praktiline eristamine ja esitamine: valik, sobitamine.

Alus ja öeldis (lihtsamad juhud), sõnade seos alus- ja öeldisrühmas (süntaksiküsimuste esitamine).

	<p>Käändsõna algvorm, muutevormid; ainsuse ja mitmuse tüvi, tunnused ja lõpud: sõnavormide äratundmine, muutmine ja moodustamine ning analüüs skeemide abil. Käänevormi põhi- ja lisatähendus (leksikaalne ja grammatiline tähendus), sõnavormi rakendamine sõltuvalt tähendusest.</p>
<p>LUGEMINE JA KÕNEARENDUS</p>	
<p>Loeb õpitud teksti õigesti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke, loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;</p> <p>leiab küsimuste ja korralduste alusel tekstist sõnu, lauseid ja lõike; sh peamõtet väljendavaid lauseid;</p> <p>vastab teksti kohta esitatud küsimustele, nimetab põhjuslikke seoseid, annab ühisvestluses hinnanguid tegevusaktidele, osaleb peamõtte sõnastamisel;</p> <p>tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe, toetudes oma kogemustele ja teadmistele;</p> <p>annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu.</p>	<p><u>Lugemistehnika</u></p> <p>Võõra pala lugemine valdavalt sõnade kaupa, pikemad kõnetaktide, lühemad sõnapaaride kaupa.</p> <p>Õpitud jõukohase pala lugemine lihtsamate süntagmade kaupa, ladusalt ja ilmekalt, rõhutades loogilist öeldist, kasutades lauselõpu intonatsiooni, arvestades kirjavahemärke.</p> <p>Kaaslase lugemise jälgimine, lugemisvigade märkamine, parandamine.</p> <p><u>Orienteerumine tekstis</u></p> <p>Lõikude, sh looduskirjelduste, lausete, tegelasi või sündmusi iseloomustavate sõnade leidmine, sõnatähenduste täpsustamine kaastekstist lähtuvalt.</p> <p>Teksti jaotamine lõikudeks, nende pealkirjastamine õpetaja juhendamisel.</p> <p>Puuduva info ja põhjus/tagajärg seoste tuletamine ühisvestluses.</p> <p>Küsimuste esitamine teksti kohta (kes?, mis?, millal?).</p> <p>Konkreetses ülesandes täitmine vaikse lugemise teel.</p> <p>Käitumisaktide hindamine ühisvestluses, seostamine õpilaste käitumisega.</p>

	<p>Juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte tuletamine ühisvestluses, peamõtte ühine sõnastamine.</p> <p><u>Tekstlähedane jutustamine</u></p> <p>Loetud pala tekstilähedane jutustamine.</p> <p>Osalemine teksti põhjal korraldatud eri vormi dialoogides.</p> <p>Jutustamine piltide ja mälujutluste põhjal, abiks pildid, lünklaused, sõnaühendid, skeemkava.</p>
--	---

5. KLASS

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) väljendab tuttavates situatsioonides oma seisukohti; küsib abi, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) kasutab koostegevuses eri tüüpi dialoogireplike, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest;
- 3) sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;
- 4) loeb õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt; täidab valiklugemise ülesandeid;
- 5) osaleb õpetaja suunamisel lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel; osaleb jutustamiseks vajaliku abivahendi koostamisel ja annab sellele toetudes tekstilähedaselt edasi loetu sisu lõikude kaupa;
- 6) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevustele, põhjendab oma arvamust;
- 7) mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset; rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides;
- 8) tunneb ära õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunamisel moodustada;
- 9) analüüsib ja moodustab sõnavorme algoritmi alusel;
- 10) rakendab tähekasutusreegleid; kasutab õpitud enesekontrollivõtteid õpetaja juhendamisel;
- 11) teeb 4-5-sõnalise lause ärakirja peamiselt sõnapaaride kaupa ja kontrollib tulemust.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Väljendab tuttavates situatsioonides oma seisukohti; küsib abi, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;	Esemehühmade ja loodusnähtuste ning esemepiltide kirjeldamine. Suuliste kokkuvõtete tegemine oma tegevusest, ühistegevustest. Jutukeste

<p>kasutab koostegevuses eri tüüpi dialoogi repliike;</p> <p>sõnastab kokkuvõtteid ühistegevusest.</p>	<p>koostamine olu- ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine abiga (plaan, õpetaja suunavad repliid).</p> <p>Koostegevuse vastastikune reguleerimine (teade – küsimus – vastus – jne dialoog).</p> <p>Dialoog: mõistmine, analoogiline vestlus kahe partneri vahel või õpilasrühmas.</p> <p>Suhtlemiseesmärkide (soov, palve, teave, korraldus, käsk, nõustumine-keeldumine) mõistmine ja väljendamine kõnes.</p> <p>Kõneleja, kuulaja ja tegevuse sooritaja eristamine (kes – kellele – kellest või millest rääkis). Otsekõne kaudne väljendamine.</p>
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
<p>Sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;</p> <p>kontrollib oma tööd plaani või algoritmi alusel.</p>	<p>Tähelepanu keskendamine õpitoimingu igale etapile: orienteerumine, täitmine, kontroll. Suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste-korralduste täitmine.</p> <p>Esemehühmade vaatlemine ja võrdlemine; ühised omadused ja erinevused – analüüs plaani järgi. Rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalusest.</p> <p>Keeleüksuste võrdlemine ja rühmitamine õpitud tunnuste alusel.</p> <p>Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ja tulemuste mõistmine ning nende väljendamine ühisvestluses; oma tegude analüüs.</p> <p>Enesekontroll plaani või algoritmi abil, tegevuse ühine planeerimine õpitud oskuste ulatuses.</p> <p>Teistes ainetes omandatud oskuste suuline kirjeldamine.</p>

HÄÄLIKUÕPETUS

Leiab veahtlikud häälikud 4-5-silbilistes muutevormis sõnades ja liitsõnades; tunneb ära kaashäälikuühendid nii kirjalikult kui ka suuliselt esitatud sõnades.

Häälik- ja foneemanalüüs

Häälikurühmad. Lihthäälikud ja häälikute ühendid. 4-5-silbiliste muutevormis sõnade häälimine. Häälimise tempo teadlik muutmine. Sõnade häälimine kirjutamise tempos.

Veahtlikud häälikud liitsõnas ja liitsõnas: leidmine sõnas, pikkuse muutmine ja määramine, analüüsi kiiruse tõstmine „tiivikul“ ja ilma.

Kaashäälikuühend sõnas: äratundmine kirjalikus ja suulises tekstis.

Suluta kaashäälikute ühendid. Sulghäälik kaashäälikuühendis.

Sõnade rühmitamine veahtlike häälikute rühma ja pikkuse alusel.

KIRJUTAMINE

Teeb 4-5-sõnalise lause ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa ja kontrollib tulemust; kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu; kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi; kasutab õpitud enesekontrollivõtteid õpetaja juhendamisel.

Ärakiri

Ära kirja tegemine sõnarühmade või pikemate sõnade kaupa.

Kirjutatava sõna/sõnaühendi/lause eelnev lugemine ja analüüsimine.

Kirjutatu järelkontroll.

Ära kirja sooritamine ja selle õigsuse kontrollimine arvuti abil.

Õigekiri

Veahtlike häälikute märkimine kirjas.

Häälikuühendite ja liitsõnade õigekirja harjutamine abivahendite toel.

Enesekontrollivõtted, vajadusel skeemidele ja /või algoritmile toetudes: oma töö protsessi kontrollimine (kaasnev kontroll), töö tulemuse kontrollimine (järelkontroll/resultaadikontroll).

Eelneva kontroll.

	<p>Vigade leidmine ja parandamine.</p> <p>Lõppude, tunnuste ja liidete õigekiri (vajadusel skeemidele ja /või algoritmile toetudes või analoogia alusel).</p> <p>Poolitamine.</p> <p>Kirjavahemärkide kasutamine koond- ja liitlausesskeemide abil.</p>
PRAKTILINE LAUSEÕPETUS	
<p>Mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset; rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides;</p> <p>tunneb ära õpitud koond- ja liitlauset liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunamisel moodustada;</p> <p>mõistab ja selgitab õpitud koond- ja liitlause tähendust;</p> <p>sobitab liitlause osalused tervikuks, ühendab lihtlauseid liitlauseteks.</p>	<p><u>Lause</u></p> <p>Lihtlause</p> <p>Lihtlause koostis. Alus ja öeldis, alus- ja öeldisrühm. Lause tähenduse sõltuvus tegusõna vormist ja tegusõna laiendist.</p> <p>Lihtlause laiendamine õpitud käänevormidega kuni 6-sõnaliseks. Kõikide käänevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides abiga.</p> <p>Sõnade järjekord ja seos lauses.</p> <p>Lausete ühendamine. Pika lause muutmine mitmeks lühikeseks lauseks. Küsilausete moodustamine lihtlausest.</p> <p>Deformeeritud lause, selle äratundmine ja taastamine.</p> <p>Ühe ja sama lause kasutamine tekstiväliselt ja tekstis. Teksti jätkamine.</p> <p>Samaviiteliste sõnade kasutamine sidusa teksti koostamisel.</p> <p>Koondlause</p> <p>Koondlause mõistmine ja koostamine: korduvad alused ja öeldised, sidesõnade valik (ja, ning, või).</p> <p>Koondlause kasutamine.</p> <p>Tekstiväline lause ja lause tekstis (kontekstisidus lause).</p> <p>Liitlause</p>

	<p>Liitlause äratundmine. Sama mõtet väljendava lihtlausepaari ja liitlause tähenduse ning struktuuri võrdlemine.</p> <p>Liitlause (rindlause) konstrueerimine lihtlausestest, sidesõnad (ja, ning, aga, kuid, või). Sidesõnade grammatiline tähendus.</p> <p>Põimlause koostamine: sihitlause, ajalause, täiendlause. Osalauseste sobitamine, lause lõpetamine.</p> <p>Põhjuse ja tagajärje väljendamine liitlausega, põhjus- ja tagajärgsuhete mõistmine, lause lõpetamine.</p>
<p>Analüüsib ja moodustab sõnavorme algoritmi alusel;</p> <p>mõistab käändsõna muutevormide grammatilist tähendust;</p> <p>tuletab sõnu õpitud liidetega;</p> <p>tunneb tegusõna õpitud kategooriaid: mõistab tähendust, nimetab kategooria, selgitab sõnavormi koostist.</p>	<p>Sõnade algvormid ja muutevormid</p> <p>Nimisõna</p> <p>Erineva üldistusastmega (3-4) sõnad. Esemed ja olendid. Liik ja alaliik, nende nimetused.</p> <p>Kellegi või millegi nimi ja nimetus. Suur ja väike algustäht nimisõnades, toetudes 3-4-astmelisele klassifitseerimisele (Emajõgi – jõgi – veekogu).</p> <p>Nimisõna tunnused.</p> <p>Nimisõna tuletamine tegusõnadest: liited - ja, -mine.</p> <p>Sõnavormide ja tuletiste praktiline eristamine ning rakendamine.</p> <p>Nimisõna algvorm ja muutevormid.</p> <p>Algvormi moodustamine muutevormidest. Ühe ja sama sõna muutevormide leidmine tekstis.</p> <p>Muutevormis nimisõna põhi- ja lisatähendus, sõnavormi koostis: tüvi, tunnus, lõpp.</p> <p>Ainsuse tüve moodustamine ja leidmine sõnavormis, ainsuse vormide moodustamine.</p>

Mitmuse tüve moodustamine ja leidmine sõnavormis. Mitmuse tunnuse valik skeemi abil, mitmuse vormide moodustamine, mitmuse tunnuse õigekiri.

Nimisõna käändevormid. Sõna käändevormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Sõnavormi struktuur, vormi koostisse kuuluvad sõnaosad. Sõnavormide moodustamine.

Käändevormi grammatilised tähendused. Konkreetse sõnavormi tähenduse sõltuvus sõnatähendusest ja kontekstist. Põhisõna ja laiend(id) sõnaühendis ja lauses. Ainsuse ja mitmuse käändevormid.

Omadussõna

Kellegi või millegi iseloomustamine omadussõnadega, objekti erinevad tunnused, objektide sarnased tunnused.

Omadussõna tunnused. Omadussõna leidmine ja kasutamine tekstis.

Nimi- ja omadussõnade sobitamine, sõnaühendite koostamine. Esemete kirjeldamine.

Omadussõna tähenduse sõltuvus põhisõnast, praktiline tuletamine (liited -lik, -line, -ne), tuletatud omadussõna muutmine koos nimisõnaga.

Võrdlusastmed: tähendus (omaduse/tunnuse astme väljendamine), moodustamine analoogia alused.

Võrdlusastmete rakendamine sõnaühendis ja lauses.

Tegusõna

Kellegi või millegi tegevust ja/või seisundit väljendavad sõnad.

Nimi- ja tegusõnade sobitamine, sõnaühendite koostamine.

Tegusõna tunnused. Alus ja öeldis, tegusõnalaiendid.

Tegusõna pöördevormid. Kindla kõneviisi oleviku pöörded, isikulised asesõnad.

Pöördevormide grammatiline tähendus: kõneleja, kuulaja(d), tegija(d), küsimused ja pöördelõpud.

Tegusõna koostis: tüvi, pöördelõpp. Pöördevormide moodustamine isikuliste asesõnade ja küsimuste abil, pöördevormide kasutamine lauses, õigekiri.

ma- ja da-tegevusnimi. Tegevusnimede kasutamine ühendis koos teiste tegusõnadega. Põhisõnaks olevate tegusõnade mõistmine ja kasutamine sõltuvalt situatsioonist või kaastekstist. Tunnuste õigekiri analoogia alusel.

Jaatav ja eitav kõne. Kõne vormide tähenduse mõistmine, eitavate vormide moodustamine, kasutamine lauses.

Kindel kõneviis. Tegevuse/seisundi aja väljendamine. Olevik ja lihtminevik.

Lihtmineviku vormide moodustamine skeemide abil, kasutamine lauses.

Tingiv kõneviis. Tegevuseks vajalikud tingimused, sõnavormi tähenduse mõistmine kaastekstis.

Kindla ja tingiva kõneviisi vormide kasutamine tekstis.

Arvsõna

Arvsõna tunnused. Põhi- ja järgarvsõnad.

Arvsõnad ja numbrid: mõistmine, lugemine ja kirjutamine kaastekstis.

	<p>Põhi- ja järgarvsõnade praktiline muutmine kaastekstile toetudes, rakendamine lausetes.</p> <p>Liitsõna Liitsõnade tähendus: liitsõna põhi- ja täiendosa tähendus.</p> <p>Liitsõna alaliigi nimetusena.</p> <p>Liitsõnade: praktiline moodustamine; omastavaline ja nimetavaline liitumine, moodustatud sõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses.</p> <p>Liitsõna ja sõnaühend: kasutamine kaastekstis, valimine tähenduse järgi.</p> <p>Veaohalikud häälikud liitsõnas.</p>
KEELETADMISED JA OSKUSED	
	<p>Sõnaliigi nimetuste teadmine, sõnade praktiline rühmitamine.</p> <p>Morfoloogia- ja süntaksiküsimuste eristamine ja kasutamine – küsimuse valimine ja sobitamine, küsimuste esitamine.</p> <p>Aluse ja öeldise ning nende laiendite leidmine.</p> <p>Lause laiendamine süntaksiküsimuste abil (kuni 6 sõna).</p> <p>Liitsõna ja sõnaühendi eristamine, sõnade liitmine.</p> <p>Sõnavormi ja tuletise koostise ning tähenduse analüüsimine; sõnavormi ja tuletise moodustamine skeemide abil.</p> <p>Sõnade muutevormide rakendamine sõltuvalt tähendusest.</p>

LUGEMINE JA KÕNEARENDUS

Loeb õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt; täidab valiklugemise ülesandeid;

osaleb õpetaja suunamisel lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel; osaleb jutustamiseks vajaliku abivahendi koostamisel ja annab sellele toetudes tekstilähedaselt edasi loetu sisu lõikude kaupa;

annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevustele, põhjendab oma arvamust;

sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valides ja kasutades abivahendeid.

Lugemistehnika

Õpetaja/õpilase esmase lugemise jälgimine raamatust. Lugemine häälega sõnade ja lihtsamate süntagmade kaupa.

Varem häälega loetud teksti vaikne (endamisi) korduv lugemine ette antud ülesandega.

Orienteerumine tekstis

Küsimustele vastamine teksti kohta (põhjuslikud seosed, hinnangud tegelastele, tegevustele).

Tekstis sõnastamata teabe tuletamine õpetaja juhendamisel, toetudes oma kogemustele ja teadmistele.

Tegevusaktide hindamine ühisvestluses ja nende põhjendamine.

Tundmatute sõnade leidmine lõigust, sõnatähenduse täpsustamine sõltuvalt kaastekstist.

Sõnade ja väljendite asendamine valikuks antud sõnadega. Õpilase väljendite võrdlemine originaaltekstiga. Võrdluste ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine ja selgitamine ühiselt.

Sõnade, lausete ja lõikude leidmine tähenduse või asukoha viite järgi, olulise teabe leidmine lõigust. Lause mõtet väljendavate sõnade, samaviiteliste sõnade ja lauseid siduvate sõnade leidmine tekstist.

Küsimustele ja korraldustele vastamine lause(te), sõnaühendi(te) või sõna(de)ga tekstis.

Tekstlähedane jutustamine

Teksti taastamine. Tekstilähedane valikjutustus (abiks sõnaühendid, tugisõnad, põhilist teavet sisaldavad lühilauseid, tugilauseid).

„Sõnaliste piltide“ maalimine.

Jutustamine illustratsioonide järgi, rõhutades detaile ja kirjeldades miimikat.

Oluliste lausete leidmine tekstist ja nende seostamine õpetaja juhendamisel.

6. KLASS

6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) osaleb oma õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid;
- 3) loeb õpitud teksti kõne tempos õigesti ja ladusalt ning jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- 4) täidab endamisi lugedes jõukohaseid sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 5) annab abivahendite toel edasi loetud tekstilõikude sisu (valikjutustamine); kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- 6) hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele;
- 7) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausest väljendatud suhteid ja seoseid;
- 8) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- 9) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust; moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- 10) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (teigusõna muutevorme õpetaja abiga);
- 11) kirjutab sõnu õigesti, rakendab õpitud tähekasutus- ja ortograafiaeegleid; kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, rakendab õpitud enesekontrollivõtteid;
- 12) teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
<p>Küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, järgib üldtunnustatud käitumisnorme.</p>	<p>Teabe küsimine kaaslastelt (õpetaja suunamisel). Teabe esitamine detailselt, valikuliselt ja suunamisel kokkuvõtlikult.</p> <p>Õpilaste suunamine teabe küsimisele.</p> <p>Väljendusvahendite kasutamine dialoogis sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest koostegevuses; koolis ja väljaspool kooli. Teiste ja oma intonatsiooni ning kehakeele märkamine õpetaja suunamisel.</p>
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
<p>Esitab küsimusi, jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;</p> <p>osaleb õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid;</p> <p>küsib abi, valib otstarbekaid abivahendeid ja kasutab neid.</p>	<p>Õpiülesannete täitmine esitatud suuliste ning kirjalike juhendite ja/või plaani järgi. Kaaslaste vastuste jälgimine ja täiendamine.</p> <p>Ilukirjanduslike tekstide seostamine ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg-seoste selgitamine ning täpsustamine ühistegevuses.</p> <p>Kujutluspiltide täpsustamine teksti põhjal.</p> <p>Tegevusplaani koostamine ja oma töö kontrollimine.</p> <p>Teistes õppeainetes omandatud teadmiste kasutamine keeleõpetuse harjutustes.</p> <p>Teabekirjandusega tutvumine, kasutamine õpetaja juhendamisel: pilt-teatmeteos, tabel, graafiline joonis, sõnastik, Internet jne.</p>
PRAKTILINE GRAMMATIKA	
<p>Mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;</p> <p>mõistab kaheosaliste liitlauseste tähendust, eristab osalausestega väljendatud suhteid ja seoseid.</p>	<p><u>Lause</u> Lihtlause</p> <p>Sõnaühend ja selle koostis: põhisõna ja laiend (täpsustav sõna).</p> <p>Lihtlause ja sõnaühendi eristamine, mõistmine ja kasutamine.</p>

Alus ja öeldis kui põhisõnad lihtlauses.
Sõnade seos alus- ja öeldisrühmas.

Lausete ühendamine, sisestamine ja laiendamine.

Koondlause

Aluse korduvad laiendid (täiendid); öeldise korduvad laiendid (sihitised, määrused).

Sõnade seosed koondlauses. Sidesõnade (ja, ning, või, ega, ehk) mõistmine ja kasutamine. Lause tähenduse sõltumine sidesõnast.

Koma koondlauses.

Koondlausetes koostamine baaslausetest (eelneva arutelu põhjal) ja vastupidi.

Liitlause

Liitlause osalausete ja sõnaühendi eristamine, väljendatud suhete mõistmine.

Liitlause koostis, osalaused, sidendid.

Lauseosade äratundmine, sobitamine, lausete lõpetamine (sidesõna antud), lausete koostamine skeemide abil.

Eesmärgi, põhjuse, tingimuste ja atributiivsete tunnuste väljendamine liitlauses: osalausete äratundmine, väljendatud suhete mõistmine, koostamine skeemide abil.

Põhjuse ja eesmärgi väljendavate osalausete eristamine, väljendatud suhte, sh sidendite mõistmine.

Teabe erisuse ja samasuse mõistmine erineva struktuuriga lausetes (laiendatud lihtlause, liitlause).

Nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega (nimisõna pealause lõpus).

Sidendid kes?, mis? ja nende käändevormid.

Tekstisidusate lausete moodustamine:
sõnajärje muutmine, siduvate ja
samaviiteliste sõnade kasutamine.

SÕNAVARA

Moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud
mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja
tuletiste tähendust;

analüüsib sõnavormi koostist ja
tähendust, kasutab suunamisel õigeid
termineid (tüvi, tunnus, liide, lõpp),
moodustab sõnavorme;

esitab suunamisel süntaksi- ja
morfoloogiaküsimusi;

kasutab sõnade õpitud muutevorme eri
funktsioonides (tegsõna muutevorme
õpetaja abiga).

Nimisõna

Nimi ja nimetus.

Suur algustäht raamatute, ajalehtede,
ajakirjade pealkirjades ja kohanimes.

Nimisõna algvorm, küsimused.

Nimisõna käändevormid.

Sõnade käändevormi koostis ainsuses (tüvi,
lõpp) ja mitmuses (tüvi, tunnus,
muutelõpp).

Ainsuse tüve moodustamine, sõnavormi
põhi- ja lisatähendus.

Mitmuse tüve moodustamine, mitmuse
tunnuse valimine, erandlik mitmuse
tunnus kõne ja tütar tüüpi sõnades.

Nimisõna käändevormid, vormide
moodustamine skeemi ja kaasteksti abil.

Käändevormide eristamine, rühmitamine ja
kasutamine vormifunktsioonide (kohta,
aega vm väljendatavate suhete) järgi.

Sõnavormi põhi- ja lisatähendus.

Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste
esitamine sõnavormide kohta sõnaühendis
ja lauses.

Nimisõna tuletamine (-ja, -mine, -ik, -nik).

Tuletiste äratundmine, eristamine
muutevormist.

Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste
rakendamine sõnaühendis ja lauses

Omadussõna

Omadussõna sõnaühendis ja lauses, omadussõna algvorm, küsimused.

Omadussõnade mõistmine ülekantud tähenduses.

Omadussõna roll allrühmade nimetustes (kõrged/madalad majad).

Omadussõnade moodustamine: liitmine, tuletamine (-nik; -lik, -ne, -line).

Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ning lauses.

nud-, tud-, mata-, v-, tav-vormid täiendina.

Tuletatud omadussõnade kasutamine kaastekstis (kirjeldus).

Omadussõnade vormi muutmine koos nimisõnadega.

Võrdlusastmed, nende sõnastamine sõltuvalt kaastekstist.

Võrdluspöördkonstruktsioonid (Vend on noorem kui õde. – Õde on vanem kui vend.).

Arvsõna

Põhi- ja järgarvud ning neile vastavad arvsõnad (10 000 piires).

Arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite ja arvsõnade lugemine ja kirjutamine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi.

Rooma numbrid (I-XX) ja vastavad järgarvsõnad.

Arvsõnade ja nende muutevormide mõistmine ja kasutamine suulises ning kirjalikus tekstis.

Tegusõna

Tegusõna roll lauses.

Tegusõna ja selle laiendid lauses.

Tegusõna arv ja pöörded.

	<p>Isikuliste asesõnade ja tegusõnavormide seos. Jaatav ja eitav kõne.</p> <p>Oleviku- ja lihtmineviku, täis- ja ennemineviku vormide tähendus: kõne aeg, tegevuse aeg, tegevuste aegade võrdlemine, seletamine graafilise ajatelje abil.</p> <p>Umbisikuline tegumood: vormide tähendus, moodustamine analoogia põhjal.</p> <p>Kõneviisid: vormide tähenduse mõistmine lauses, vormide moodustamine (valdavalt skeemide, vajadusel analoogia abil) ja kasutamine lauses.</p> <p>Tegusõnavormide moodustamine skeemide abil, tegusõnavormide leidmine ja kasutamine lauses.</p> <p>Ühendtegesõna: koostis, tähendus, komponentide leidmine lauses.</p> <p>Ühendtegesõna kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p> <p>Tingimuslausete mõistmine ja koostamine.</p> <p><u>Liitsõna</u></p> <p>Liitsõna tähendus, koostis.</p> <p>Liitnimisõnade moodustamine ja rühmitamine.</p> <p>Liitnimisõna kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p>
KIRJUTAMINE	
<p>Märgib kirjas õigesti veaohlike häälikute pikkused, leiab ja kasutab selleks valdavalt iseseisvalt sobiva abivahendi;</p> <p>teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust;</p> <p>kirjutab sõnu õigesti, rakendab õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid;</p>	<p><u>Foneemanalüüs</u></p> <p>Sõna häälikkoostise skemaatiline märkimine. Häälikute kolm pikkust.</p> <p>Veaohlikud häälikud sõnas: leidmine sõnas, pikkuse muutmine tabeli 1-4 skeemide toel, koos tabeli ja skeemide valikuga.</p> <p>Analüüsi iseseisvuse harjutamine: abivahendite valikuline kasutamine</p>

<p>kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid ja rakendab õpitud enesekontrollivõtteid.</p>	<p>kirjutamise ettevalmistaval etapil ja enesekontrolliks.</p> <p>Veaohlike häälikute õigekiri ja enesekontroll.</p> <p>Kaksikäishäälik ja kaashäälikuühend: leidmine sõnades.</p> <p>Skeemide valik ja kasutamine häälikupikkuse muutmiseks.</p> <p>Sõnade lugemine vältemärkide abil, rühmitamine.</p> <p>Kaksikäishääliku ja kaashäälikuühendi õigekiri, enesekontroll.</p> <p>Tähestik</p> <p><u>Ärakiri</u></p> <p>Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lausete ja osalausete kaupa.</p> <p><u>Õigekiri</u></p> <p>Veaohlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolli harjutamine, sh teistes õppeainetes ise kirjutatud tekstide parandamine.</p> <p>Vigade võimaliku põhjuse leidmine.</p> <p>Võõrhäälikud ja -tähed, sõnade õige hääldamine.</p> <p>Võõrsõnade tunnused ja õigekiri: g, b, d sõna algul; võõrtähed; pikk ja ülipikk täishäälik järgsilbis.</p> <p>Õpitud lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.</p> <p>Kirjavahemärkide kasutamine lauses.</p>
<p>KEELETEADMISED JA OSKUSED</p>	
	<p>Täis- ja kaashäälikute eristamine.</p> <p>Orienteerumine tähestikus, tähestiku kasutamine.</p>

	<p>Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi.</p> <p>Alus- ja öeldisrühma ning osalause äratundmine.</p> <p>Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste esitamine, kasutamine keelendite analüüsil ja moodustamisel.</p> <p>Sõnavormi analüüsimine ja rakendamine eri funktsioonides.</p>
LUGEMINE	
<p>Loeb õpitud teksti kõne tempos õigesti ja ladusalt ning jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmadekaupa;</p> <p>täidab endamisi lugedes jõukohaseid sisulisi ja keelelisi ülesandeid;</p> <p>annab abivahendite toel edasi loetud tekstilõikude sisu (valikjutustamine);</p> <p>valib ja kasutab jutustamiseks sobivaid abivahendeid;</p> <p>kirjeldab jutustamisel situatsioone ja objekte plaani alusel ning hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele.</p>	<p><u>Lugemistehnika</u></p> <p>Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti sõnahaaval ja/või ladus (süntagmade kaupa) häälega lugemine.</p> <p>Mõne lihtsama lõigu lugemine endamisi (kuni 1/3 tekstist).</p> <p><u>Orienteerumine tekstis</u></p> <p>Sisuliste ja keeleliste ülesannete täitmine endamisi lugedes.</p> <p>Kõikide mõistmisstrateegiate valikuline suunatud rakendamine.</p> <p>Seletuste põhjendamine valiklugemise teel.</p> <p>Repliikide või hargnenud ütluse eesmärgi ja strateegia suunatud sõnastamine.</p> <p>Ütluste hargnenud sõnastamine kõneleja ja kuulaja seisukohalt.</p> <p>Vastusrepliigi seostamine eelneva ütlusega.</p> <p>Emotsioonisõnavara tähenduse täpsustamine. Sõnastuse otstarbekuse ja sobivuse hindamine õpetaja suunamisel (otsustamine õpetaja esitatud variantide</p>

põhjal, tähelepanu suunamine tekstis kirjeldatud situatsioonile).

Sõnade, lausete ja lõikude leidmine mõistmisstrateegiast lähtuva või asukohale viitava korralduse järgi. Lõigu sisu kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate lausete leidmine lõigust.

Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga).

Lause sisu ja mõtte väljendamine oma sõnadega, sõnastuse täiendamine ja parandamine vabade laiendite lisamise ning sünonüümide kasutamisega (õpetaja juhendamisel).

Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine. Teksti pealkirjastamine, olemasoleva pealkirja ümbersõnastamine. Tekstide sisu seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg seoste selgitamine ajas ja ruumis, nende täpsustamine ühiselt.

Sündmuste ja käitumisaktide ahela suunatud mõtestamine.

Kujutluspiltide täpsustamine teksti põhjal: käitumisaktide ja keeruliste stseenide suunatud analüüsimine, objektide ja tegelaste tunnuste ning omaduste teadvustamine.

Küsimuste esitamine kaaslastele tekstis kirjeldatud sündmuste ja tegevuste põhjuse, tagajärje ning eesmärgi kohta (õpetaja suunamisel).

Tegelaste käitumise võrdlemine, nende omavaheliste suhete analüüs. Tegelaste rühmitamine (iseloomujooned, ajalooline taust).

Hinnangu andmine tegelaste käitumisele, hinnangu põhjendamine motiivi/eesmärgi ja tulemuse vahekorra-st lähtuvalt.

Eetilise ja emotsionaalse hinnangu võimaliku erisuse teadvustamine (käitus õigesti/valesti, meeldib/ei meeldi).

Soovituste esitamine kaaslastele käitumiseks analoogses olukorras.

Lõigu ja teksti sisukokkuvõtte ja allteksti sõnastamine, seostamine teksti sisuga. Individuaalse sõnastuse täpsustamine ühisvestluses.

Peamõtte seostamine õpilaste kogemustega ja/või käitumisega.

Eneseväljendus (jutustamine)

Tekstilähedane valikjutustamine, olustikusituatsioonide kirjeldamine.

Abistavad võtted ja vahendid: õpetaja repliigid, kava, tugisõnad (sõnaühendid), avatud lugemik käsitletava tekstiga, mõttelünkadega teesid („mälukava”).

Kokkuvõtlik jutustamine: oluliste lausete valimine, üldistava sisuga lausete moodustamine, kavapunktide täiendamine, lõigu ühine lühendamine, jutustuse plaani esitamine.

Kirjaliku teksti koostamine:

Tekstilähedase lühikese kirjaliku ümberjutustuse ühine koostamine kava ja tugisõnade abil, tekstilõikude laiendamine lausetega.

III KOOLIASTME ÕPITULEMUSED

9. klassi lõpetaja:

- 1) suhtleb ja käitub partnerit arvestades olukorrale vastavalt, järgib üldtunnustatud moraalinorme, esitab oma soove, selgitab seisukohti suuliselt ja kirjalikult korrektses eesti keeles, osaleb arutelus;
- 2) valdab võimetekohaste tekstide funktsionaalse lugemise oskust;
- 3) nimetab mõnda eesti kirjanikku ja on tutvunud tema loominguga;
- 4) kasutab teabe hankimiseks eriliigilisi tekste ja erinevaid allikaid, suudab elementaarselt konspekteerida; koostab referaadi eelneva analüüsi või plaani alusel;
- 5) koostab erinevaid õpitud tarbekirju näidiste alusel;
- 6) edastab loetud või kuulnud teksti sisu suuliselt või kirjalikult korrektses eesti keeles;
- 7) tunneb eri lausetüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid kõnes;
- 8) järgib õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid, suudab ise oma tööd kontrollida, leida ja parandada õigekirjavigu.

III KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab suhtlemisel seisukohtade võimalikku erinevust, selgitab oma seisukohti, hangib vajaduse korral täiendavat teavet teistelt inimestelt;
- 2) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelaste käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile, oma kogemusele või kehtivatele moraalinormidele;
- 3) iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaolevate tunnuste alusel;
- 4) selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid;
- 5) loeb jõukohast tundmatut teksti kõne tempos, õpitud teksti elementaarse ilmekusega;
- 6) hangib tekstist teavet õpetaja juhendamisel;
- 7) rakendab õpetaja juhendamisel temaatilise lugemise oskust, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 8) taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral kasutab teksti analüüsimisel ühiselt koostatud abivahendeid;
- 9) koostab pärast ühist ettevalmistust lühikese kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes;
- 10) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- 11) mõistab ja kasutab suunamisel kõnes eri suhteid (aeg, põhjus, koht, tagajärg, eesmärk jms) väljendavaid kaheosalisi liitlauseid;
- 12) tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
- 13) kasutab kõnes sõnade käände- ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist;
- 14) tunneb ja rakendab kirjutamisel tähekasutus- ja ortograafiareegleid, vajaduse korral abimaterjalidele toetudes või õpetaja suunamisel.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
<p>Saab aru selget teavet sisaldavast igapäevasest kõnest;</p> <p>mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;</p> <p>otsib teavet teistelt inimestelt;</p> <p>uleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, osaleb dialoogis õpitud lausemallide põhjal.</p>	<p>Erinevate, sh vastandlike arvamuste mõistmine ja väljendamine ühistegevuses, kokkuleppe otsimine. Reageerimine agressiivsetele väidetele.</p> <p>Oma seisukoha selgitamine kaaslastele ja kaaslaste rühmale, oma arvamuse põhjendatud kaitsmine.</p> <p>Poiste-tüdrukute suhtlemise kujundamine: kontakti adekvaatne loomine ja jätkamine, häbematuses, valehäbit hoidumine.</p> <p>Teabe hankimine ja suuline edastamine sõltuvalt situatsioonist: eri suhtluspartnerid ja/või -paigad; täiendava teabe küsimine arusaamatuste korral, teabe täiendamine või konkretiseerimine, osalemine dialoogis ja polüloogis (rohkem kui kahe inimese vestluses).</p> <p>Sündmuse kirjeldamine oma ja teiste positsioonilt. Teiste ja oma käitumise otstarbekuse hindamine eesmärkidest, tunnetest ja tingimustest sõltuvalt.</p> <p>Teistes õppeainetes omandatud teadmiste sõnastamine ja ainesõnavara kasutamine eesti keele tundides.</p>
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
<p>Orienteerub talle mõistetavate sündmuste ajalistes ning põhjuslikes seostes;</p> <p>kasutab õpetaja suunamisel teabe hankimiseks teksti, teabekirjandust või internetti.</p>	<p>Tähelepanu keskendamine teabe valikulisele hankimisele pikemast tekstist või mitmest teabeallikast. Sündmuste ajaliste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) ning põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine.</p> <p>Põhjuste ahela teadvustamine sündmuste ajalises kirjelduses, põhjuslike ja mittepõhjuslike seoste eristamine kirjeldatud sündmuste ahelas.</p> <p>Ühiskondlike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine.</p> <p>Õpitud toimingute kontrollimine ja planeerimine.</p>

Teabekirjanduse kasutamine. Interneti ja meedia võimalused.

PRAKTILINE GRAMMATIKA

Mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;

mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausetega väljendatud suhteid ja seoseid;

orienteerub mõistetavate sündmuste ajalistes ja põhjuslikes seostes.

Lihtlause

Alus- ja öeldisrühm.

Lausemallide aktiveerimine, teiste ainete sõnavara kasutamine lausetes, lausete muutmine ja laiendamine, eri ainetes kasutatavate uute lausemallide õppimine.

Mitme küsilause moodustamine ühe väitlause alusel, suletud (kas? ega?) ja avatud (kes? kus? jne) küsimuste rühmad.

Lihtlause kaastekstis.

Koondlause

Korduvad lauseliikmed: alused, öeldised, sihitised, määrused, täiendid, öeldistäited.

Korduvate lauseliikmete laiendid.

Sidesõnad ja, ning, ega, ehk, või, kui ka.

Koondlause tähenduse sõltuvus sidesõnast.

Koma kasutamine.

Koondlause kasutamine tekstis, koondlause moodustamine teksti põhjal.

Liitlause

Liitlausete leidmine tekstist, nende mõistmine.

Liitlausete moodustamine lihtlausetest ja/või skeemide järgi.

Ajasuhteid väljendavad liitlauseid.

Tegevuse üheaegsuse ja järgnevuse väljendamine rindlausega: sidesõnad ja, ning.

Ajasuhete väljendamine põimlausega: sidendid ja, ning, kui, siis, enne seda kui, pärast seda kui. Lausete grammatilise tähenduse mõistmine, lausete koostamine skeemi ja analoogia alusel. Lausete transformeerimine.

Põhjuslikke suhteid väljendatavad liitlauseid.

Tegevuste, sündmuste põhjused ja tagajärjed, nende väljendamine lausega. Sidendid ja, ning, sellepärast, sest. Lausete mõistmine, koostamine.

Tegevuse eesmärki väljendamine liitlauseid.

Sidendid et, selleks et.

Põhjuse ja eesmärgi ning vastavate osalause eristamine. Lausete mõistmine ja koostamine.

Vastandamist-eraldamist väljendavad liitlauseid. Sidendid aga, kuid, ent, vaid, ja, või. Lausete mõistmine ja koostamine.

Objektisuhteid väljendavad liitlauseid.

Pealause sihilise tegusõna juurde kuuluv sihitiskõrvallause. Sidendid et, kuidas, kes (kelle jne), mis (mille jne). Lausete mõistmine ja koostamine.

Atributiivsust väljendavad liitlauseid. Pealause lõpus oleva nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega. Sidendid mis (mille jne), kes (kelle jne). Lausete mõistmine ja koostamine.

Otsekõne ütluse muutmine kaudseks. Saatelause muutmine pealauseks ja otsekõne muutmine sihitiskõrvallauseks.

Asesõnade asendamise lihtsamad juhud.

SÕNAVARA

Tuletab sõnu õpitud liidetega;

moodustab liitsõnu;

teab muutevormi grammatilist tähendust;

kasutab sõnade käände- ja pöördvorme, analüüsib sõnavormide koostist.

Sõnaliigid

Nimisõna

Nimisõna semantilised ja formaalsed tunnused.

Nimi ja nimetus.

Nimisõna algvorm ja muutevormid.

Sama suhet väljendavad käändevormid (koht, aeg jne).

Nimisõnade moodustamine liidete abil: -ja, -mine, -la, -nik, -kond, -stik.

Tuletatud nimisõnade tähendus, sama tuletusliitega sõnade rühmatähendus, sõnatähendus.

Muutevormid, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Süntaksiküsimuste esitamine sõnavormide täpsustamiseks, morfoloogiaküsimuste esitamine sõnavormi kohta sõnaühendis ja lauses.

Omadussõna

Omadussõna semantilised ja formaalsed tunnused.

Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, omadussõna tähenduse mõistmine kontekstis, sõnaühendi kasutamine tekstis.

Kesksõnade moodustamine analoogia alusel, kesksõnade kasutamine täiendina.

Omadussõnade moodustamine tuletusliidete abil: liited -ne, -lik, -line, -jas, -kas.

Tuletatud sõnade tähendus (sõnarühm, sõna), muutevormid, kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Kirjelduste koostamine.

Arvsõna

Tunnused, rühmad (põhi- ja järgarvsõnad).

Rooma numbrid (I-XXV).

Arvsõna muutevormide kasutamine kontekstis. Arvsõnade õigekiri.

Tegusõna

Lähedase tähendusega tegusõnade rühmad, nende kasutamine sama tegevussituatsiooni sõnastamisel.

Tegusõna muutevormid: ma- ja da-tegevusnimi: olevik, liht-, täis- ja enneminevik.

Tingiva ja kaudse kõneviisi vormide suunatud moodustamine (küsimused, analoogia) ja kasutamine lauses.

	<p>Käskiva kõneviisi vormide moodustamine (ainsuse ja mitmuse 2. pööre) ja kasutamine dialoogis.</p> <p>Umbisikuline tegumood. Võimaliku tegevuses osaleja või objekti tuletamine kontekstist.</p> <p>Ühendtegasõna: tähenduse konkreetsus, sõnaühendite moodustamine, abimäärsõnad ühendtegasõna koostises, nende asukoht lauses. Ühendtegasõna kasutamine tingimuslauses.</p>
KIRJUTAMINE	
<p>Tunneb ja kasutab tähekasutusreegleid;</p> <p>kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel;</p> <p>kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid, sh isiklikke kirju, teateid igapäevaelu kohta.</p>	<p><u>Foneemanalüüs ja õigekiri</u></p> <p>Veaohlike häälikute määramine ja õigekiri.</p> <p>Erandlik g, b, d s-i kõrval.</p> <p>Liitsõnade õigekiri.</p> <p>i ja j õigekiri.</p> <p>Õpitud tuletusliidete õigekiri.</p> <p>Enesekontroll.</p>
KEELETADMISED JA OSKUSED	
	<p>Häälikurühmade tundmine, tähestiku kasutamine.</p> <p>Tähekasutusreeglite kasutamine: lihthäälikute ja häälikuühendite reeglipärane kirjutamine.</p> <p>Õpitud ortograafiareeglite kasutamine tähelepanu juhtimisel: nõrk sulghäälik s-i kõrval, liitsõnade õigekiri, h ja j-i kasutamine, liidete õigekiri (nt käija).</p> <p>Lausete koostamine õpitud lausemallide ulatuses.</p> <p>Sõnatuletus õpitud liidetega.</p>
LUGEMINE	
<p>Loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos mõningase ilmekusega;</p>	<p><u>Lugemistehnika</u></p> <p>Uue sisult ja keeleliselt jõukohase teksti häälega lugemine kõne tempos ja endamisi ülesandega lugemine lõikude kaupa (kuni pool tekstist).</p>

täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid, loeb õpetaja juhendamisel temaatilisi lõike;

jutustab abivahendite toel edasi loetud ja analüüsitud teksti sisu;

valib või koostab õpetaja suunamisel jutustamiseks sobiva abivahendi (tugisõnad, graafiline kava);

kirjeldab ja võrdleb tegelasi plaani alusel, hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele;

iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, oskab neid rühmitada teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel.

Õpitud teksti ladus ja ilmekas lugemine kõne tempos (selgus, loogiline rõhk, toon).

Orienteerumine tekstis

Sõnavara

Tundmatute sõnade leidmine lugemisel ja sõnatähenduse ühine selgitamine, sõnastiku kasutamine.

Sõna kaastekstis: lause ja/või lõigu tähenduse sõltuvus kasutatud sõnadest ja väljenditest (piltlikud väljendid, võrdlused, metafoorid, arhaismid, tegelaste sõnavara).

Võrdluste ja metafooride mõistmine ja kasutamine õpetaja juhendamisel.

5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.

Teksti analüüs

Eri mõistmisstrateegiate kasutamine õpetaja suunamisel.

Mõtteseoste leidmine lausete ja lõikude vahel. Uute tekstis kirjeldatud teadmiste või arusaamatu teabe märkamine õpetaja suunamisel.

Seoste leidmine kirjeldatud sündmuste vahel. Sündmuste ajaliste seoste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) mõistmine; samaaegsete sündmuste teadvustamine ja vastandamine.

Põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine. Põhjuste ahela teadvustamine, põhjussuhetes olevate sündmuste, stseenide kirjelduse leidmine sündmuste ahelast.

Ühiskondlike, isiklike ja looduslike põhjustagajärg seoste eristamine. Tahan/vajan erisus. Tahan (miks ütlen) selleks (milleks ütlen) kuidas ütlen.

Oletuste ja järelduste sõnastamine.

Dialoogi analüüs

Suhtlusaktide üldiste ja ütluse/repliigi konkreetsete motiivide ning strateegiate eristamine õpetaja suunamisel (miks? – milleks? – kuidas?). Samasugust üldist eesmärki täitvate ütluste ja strateegiakorduste leidmine (temaatiline lugemine).

Strateegia muutmise märkamine õpetaja juhendamisel (valiklugemine).

Ütluste hargnenud sõnastamine (teabe tuletamine).

Valik- ja temaatiline lugemine

Valiklugemine üleminekuga temaatilisele lugemisele: sõnade ja lausete leidmine lõigus, mingit teemat kajastavate lõikude leidmine ühe teksti ulatuses (mitme lause või lõigu leidmine ühe ülesande põhjal).

Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete allajoonimine või markeriga tähistamine).

Lõigu või teksti mõtte väljendamine oma sõnadega, kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate keeleüksuste leidmine autoritekstist.

Küsimuste esitamine teksti kohta sündmuse põhjuste ja tagajärgede väljaselgitamiseks, järelduste tegemiseks, puuduva teabe tuletamiseks.

Tegelaste käitumise analüüs

Tegelaste rühmitamine (iseloomujooned, ajalooline taust).

Tegelaste käitumise, mõtete ja elamuste võrdlemine.

Hinnangu andmine tegelaste käitumisele (motiivid, käitumisakt ja selle sõltumine tingimustest, tulemus).

Hinnangu põhjendamine käitumismotiividest ja tulemustest lähtuvalt (mida sooviti, mis oli tulemus).

Teksti peamõtte sõnastamine

Peamõttele (sisu kokkuvõte ja alltekst) osutavate lausete (lõikude) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine ning põhjendamine originaalile viidates.

Peamõtte seostamine õpilase kogemustega.

Eneseväljendus (jutustamine)

Teksti kavastamine

Märkmete tegemine: tegelasi iseloomustavad sõnad, tugisõna ja -sõnaühendid kava juures.

Lihtkava ja jooniskava ühine koostamine, kavade kasutamine.

Teksti taastamine

Tekstilähedane valik- ja temaatiline jutustamine; abivahendite individuaalne valimine ja kasutamine.

Kokkuvõtliku jutustamise harjutamine, sh tekstilähedase jutustuse plaani eelnev esitamine.

Tegelaste iseloomustamine ja võrdlemine plaani järgi.

Jutustamise õppimine tegelase rollis (lähtutakse tegelase eesmärkidest, mõtetest ja tunnetest).

Looduskirjelduste koostamine plaani järgi: tekstilähedane kirjeldamine, oma sõnadega kirjeldamine.

Teksti laiendamine: puuduva teabe tuletamine (järeldamine, oletamine).

Kirjaliku teksti koostamine

Tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse koostamine ühiselt loodud kava ja esitatud keelevahendite abil (tugisõnad, - sõnaühendid).

	Kirjandi kirjutamine pildi ja tugisõnade toel; pildi ja kava põhjal. Järeltöö: parandamine ja/või täiendamine. Looduskirjelduse koostamine plaani järgi.
--	--

8. KLASS

8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, iseloomustab plaani järgi tegelasi ja tegelasrühmi ning nende käitumist;
- 2) märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust, reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;
- 3) analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;
- 4) kasutab teabe saamiseks õpetaja juhendamisel erinevaid allikaid;
- 5) tutvustab kaaslastele ühte loetud raamatut;
- 6) loeb ja analüüsib jõukohast teksti ning täidab ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiatega ulatuses;
- 7) esitab küsimusi teksti kohta mõistmisstrateegiatega lähtuvalt;
- 8) märgistab suunamisel olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis, teeb märkmeid tekstide põhjal;
- 9) taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil: tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; vajaduse korral rakendab tuttavaid abivahendeid;
- 10) kirjeldab abiga tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal;
- 11) koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi;
- 12) koostab õpitud tarbekirja etteantud näidise järgi;
- 13) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme, vajaduse korral toetub näidisele;
- 14) tuletab sõnu õpitud liidetege, mõistab ja kasutab kõnes tuletisi;
- 15) kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis;
- 16) kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töodes, oskab vajaduse korral kasutada abistavat materjali.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Kasutab teabe saamiseks õpetaja juhendamisel erinevaid allikaid; märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust ja reageerib	Suulise ja kirjaliku teabe hankimise võimaluste teadvustamine, teabe hankimine suhtluspartnerilt. Teabe suuline ja kirjalik edastamine sõltuvalt suhtluseesmärgist, strateegia valimine.

<p>adekvaatselt kaaslaste erinevatele ning vastandlikele seisukohtadele;</p> <p>nalüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;</p> <p>koostab õpitud tarbekirja etteantud näidise toel.</p>	<p>Erinevate ja vastandlike arvamuste eristamine, oma seisukohtade kaitsmine kokkuleppe otsimisel, mõnest oma seisukohast loobumise harjutamine kujuteldavas situatsioonis.</p> <p>Dialoog. Suhtlemissituatsiooni komponentide teadvustamine: suhtluspositsioonid (situatiivsed ja sotsiaalsed rollid, hoiakud ja koostöövalmidus), motiividest tulenevad eesmärgid ja strateegiad, ütluse sisuline ja keeleline sobivus (ütluste valimine).</p> <p>Kaaslaste ütluste analüüs õpitud oskusi kasutades.</p> <p>Teabe seostamine ja sõnastamine eri suhteid väljendavate liitlausete abil.</p> <p>Eri põlvkondade suhtlemiseärasuste teadvustamine: lapsed-vanemad-vanavanemad, noorukid-täiskasvanud.</p> <p>Poiste-tüdrukute vastastikune suhtlemine, kiindumuse väljendamine.</p> <p>Ebaviisakatele repliikidele reageerimine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine, individuaalne ja rühmakäitumine.</p> <p>Käitumist mõjutavate ajalooliste, ühiskondlike ja looduslooliste tingimuste teadvustamine.</p> <p>Kirjalike tekstide koostamine: vabas vormis tarbekiri (kiri, teade, kutse, seletuskiri, avaldus, allkiri, volitus, elulookirjeldus); blankettide täitmine (teenuste arveldused, ajakirjanduse tellimine, e-poe kasutamine).</p>
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
<p>Hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalnõuetele vastavust tavasuhtluses;</p>	<p>Tähelepanu keskendamine kestva samalaadse tegevuse jooksul: teabe otsimine, tekstide koostamine, ühisvestlus-väitlus, tekstide kuulamine jm.</p>

<p>käitub otstarbekalt ja moraalinõuetele vastavalt kogetud situatsioonides;</p> <p>märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust, reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;</p> <p>kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel.</p>	<p>Taju arendamine: objekti osade ja tegevussteenide analüüsimine, tajutud teabe sõnastamine.</p> <p>Mõtlemise ja mälu arendamine: üldistamis- ja konkretiseerimisstrateegiate rakendamine, erilaadsete seoste loomine.</p> <p>Põhjus-tagajärg-seoste ahela ning sündmust kirjeldava mitme põhjuse teadvustamine.</p> <p>Enesekontrolliharjumuste kujundamine, planeerimise osatähtsuse teadvustamine. Teabekirjanduse kasutamine õpetaja suunamisel.</p>
<p>PRAKTILINE GRAMMATIKA</p>	
<p>Mõistab ja kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis.</p>	<p><u>Lause</u></p> <p><u>Lihtlause</u></p> <p>Äratundmine, peamised formaalsed tunnused.</p> <p>Alus, öeldis ja nende laiendid lauses. Süntaksiküsimused.</p> <p>Väit-, küsi- ja käsk-, soov- ja hüüdlause, nende vastastikune transformeerimine. Sõnade järjekord lauses.</p> <p>Kaastekstisidused laused: lausete sisuline ja vormiline sõltumine eelnevast lausest. Lausete muutmine kaastekstisidusaks.</p> <p>Aluseta või öeldiseta laused tekstis, sh repliigid dialoogis.</p> <p>Korduvad lauseliikmed ja osalaused.</p> <p>Suulise kõne lausungite muutmine grammatiliselt korrektseteks lauseteks. Suuliselt esitatud teabe edastamine kirjalikult.</p> <p>Suuline ja kirjalik dialoog. Dialoogi lühikese vastusrepliigi asendamine hargnenud lause või lauserühmaga ja vastupidi.</p> <p>Küsimuste esitamine dialoogi repliikide sisu kohta.</p>

Otsekõne muutmine kaudseks.

Koondlause

Koondlauset moodustavad ja erilaadseid tunnuseid väljendavad põhisõna rinnastavad laiendid.

Korduvad põhisõnad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid).

Koondlause korduvate lauseliikmete laiendid: seoste leidmine kahel tasandil (põhisõna laiend, laiendi laiend).

Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest ja, ning, ehk, ega, või, nii ... kuika.

Koondlauset moodustamine.

Kirjavahemärgid koondlauses.

Liitlause

Liitlause tähenduse ja struktuuri analüüs. Rindlause. Põimlause. Osalaused. Alus ja öeldis osalausetes.

Sõnade ja sõnaühendite tähenduse seletamine liitlausega: sobitamine, suunavad küsimused osalause kohta.

Osalausetega väljendatud mõtete teadvustamine ja seoste seletamine.

Küsimuste (küsilause, süntaksiküsimus) esitamine osalausetes kohta.

Sidendite tähenduse mõistmine.

Liitlausestes väljendatavad suhted:

- tegevuste vastandamine (Vend kirjutab, aga õde loeb.);
- koht (Sõitsin sinna, kus mind oodati.);
- aeg: üheaegsus ja järgnevus (Läksin õue, vihma sadas kõvasti. Läksin õue ja varsti hakkas vihma sadama.);

- põhjus (Ilmar kastis lilli, sest muld oli kuiv.);
- eesmärk (Mai võttis korvi, et aiast õunu tuua.).

Ühe ja sama suhte väljendamine erinevate lausemallidega: erinevad sidendid, osalausete paigutus.

Teabe sarnasuse/erinevuse mõistmine, lausete suunatud transformeerimine.

Liht-, koond- ja liitlausete eristamine, terminite kasutamine.

Eri lauseehitusega samasisuliste tekstide võrdlemine (sama teabe esitusviiside teadvustamine).

Koond- ja liitlausete moodustamine lihtlausetest ja vastupidi (analoogia põhjal).

Koond- ja liitlausete koostamine, transformeerimine ja rakendamine.

Lühivastuse asendamine dialoogis liitlausega ja vastupidi.

Pealause sihilist tegusõna täpsustavad sihitiskõrvallused. Sihilise tegusõna ja sihitiskõrvalluse seos, küsimuse esitamine osalause kohta (ütles mida?), sidendid et, kuidas, miks, kus, millal, kas, kes, mis jne.

Otsekõne. Otsekõne väljendamine kaudselt sihitiskõrvalluse abil. Isikuliste asesõnade ja tegusõna vormide kasutamine kõnes.

Pealause nimisõna täpsustavad täiendkõrvallused: põhisõna ja osalause seos, osalausete asetus, sidendid.

Lausete kasutamine dialoogis ja tekstis.

SÕNAVARA

Tunneb ära, mõistab ja moodustab pööride- ja käändevorme, vajaduse korral toetub näidisele;

Sõnaliigid
Nimisõna

tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab kõnes tuletisi.

Nimi ja nimetus, liigi ja alaliigi nimetus. Nimede ja nimetuste õigekiri, suur ja väike algustäht.

Tuletised ja liitsõnad.

Nimisõna morfoloogilised tunnused ja süntaktiline funktsioon (alus, põhisõna, laiend).

Nimisõna sõnaühendis, laiendi leksikaalne ja vormiline sõltumine põhisõnast.

Morfoloogia- ja süntaksiküsimus.

Aluse seos öeldisega.

Nimisõna käänamine.

Tutvumine käänamistabeliga: käänete nimetused ja küsimused.

Sama käändevormi erinevad grammatilised tähendused.

Ühe ja sama sõna vormide kasutamine erinevates funktsioonides, rakendamine sõnaühendites, lausetes ja kontekstis.

Laiendi käändevormide moodustamine sõltuvalt põhisõnavormist.

Mitmuse tunnuse valimine ja õigekiri.

Nimisõnade tuletamine

Nimisõnade tuletamine, tuletusliited: -ur, -ar, -nna. Tuletatud sõnade tähendus.

Samatüveliste sõnade tuletamine ja tähenduse eristamine, sõnade rühmitamine tuletusliidete tähenduse alusel.

Tuletatud sõnadest käändevormide moodustamine, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Moodustatud sõnade tähenduse suunatud võrdlemine üldistusastmest lähtudes (rühmad, allrühmad, rühmitusalused).

Varemõpitud liidetega tuletiste kasutamine kõnes.

Omadussõna

Esemete, olendite, nähtuste tunnused ja omadused ning nende väljendamine omadussõnade abil.

Omadussõna süntaktiline funktsioon (täiend – punane pall, öeldistäide – pall on punane).

Mitu omadussõna põhisõna laienditena.

Omadussõna käänamine koos nimisõnaga.

Võrdlusastmed.

Liitomadussõnade õigekiri.

Omadussõna tuletamine: tuletusliited: -ne, -lik, -line, -tu, -jas, -kas, eba-, mitte-.

Tuletatud sõnade rühmitamine tuletusliidete tähenduse alusel, muutmine ning kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Omadussõnade kasutamine objekti osade kirjeldamisel, tegevusstseenide konkretiseerimisel.

Arvsõna

Põhi- ja järgarvsõnad, nende muutevormid. Järgarvsõnade tuletamine.

Rooma numbrid I-XXX.

Arvsõna muutevormide kasutamine sõnaühendis ja lauses. Arvsõnade õigekiri.

Määrsõna

Määrsõna tunnused, tähendusrühmad.

Määrsõna sõnaühendis (tegevuse tunnus) ja lauses.

Määrsõnade tuletamine: tuletusliited: -sti, -lt, -ti/di.

Samatüveliste omadus- ja määrsõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses (tegevuse või objekti iseloomustamine).

Tegusõna

Tegusõna semantilised (tegevuse/seisundi väljendamine) ja formaalsed tunnused. Esemete, olendite ja nähtuste tegevust või seisundit väljendavad sõnad.

Tegusõna lauses, tegusõna laiendid.

Samasse tähendusrühma kuuluvad tegusõnad, nende valimine väljendatava teabe konkretiseerimiseks ja sõnakorduste ärahooldmiseks.

Samatüvelised tegusõnad (kiirustama, kiirendama).

Laiendite leksikaalne ja vormiline valimine sõltuvalt tegusõna tähendusest (riietab poega esinemiseks, riietub esinemiseks).

Tegusõnade mitmetähenduslikkus, laiendite valimine ja kasutamine sõltuvalt kaastekstist (Aeg möödus lennates. Buss möödus majast.)

Tegusõna grammatilised kategooriad: pöörded (ja isikulised asesõnad), arv, aeg, kõne, tegumood, kõneviis.

Lause tähenduse sõltumine tegusõna grammatilistest kategooriatest.

Muuteoperatsioonid.

Tegusõna vormide aktiveerimine.

Ühendteigusõna, selle kasutamine lauses.

Ülevaade kesksõnadest ja nende grammatilisest tähendusest. Kesksõnad täiendi funktsioonis: olendi või objekti tunnuste väljendamine.

Kesksõnade moodustamine analoogia alusel ning rakendamine sõnaühendis ja lauses.

Tegusõna asendamine kesksõnaga (käisid –

	<p>oled/olid käinud), kontekstisidusate lausete moodustamine.</p> <p>Liitsõna Liitsõnade semantilised rühmad, sõnaühendi muutmine liitsõnaks, tähenduse muutumine.</p> <p>Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine.</p> <p>Liitsõnade moodustamine: tuletised liitsõna komponendina.</p> <p>Liitsõnade õigekiri.</p>
KIRJUTAMINE	
<p>Kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes õpetaja suunamisel;</p> <p>oskab vajaduse korral kasutada abistavat materjali.</p>	<p><u>Foneemanalüüs ja õigekiri</u></p> <p>Veaohtlikud häälikud sõnas. Veaohtlike häälikute õigekiri.</p> <p>Võõrhäälikud ja tähed. Võõrsõnad: hääldus, õigekiri.</p> <p>Võõrsõnade, võõrapäraste ja keeruliste kohanimedega õigekiri. Õigekirja kontrollimine interneti abil.</p> <p>k, p, t ja g, b, d heliliste häälikute kõrval.</p> <p>Järgsilpide sulghäälikute, liitsõnade ja liidete õigekiri.</p> <p>Kaashäälikuühend: liitsõnade liitumiskohal, liidetega sõnades sõna tüve ja liidete piiril.</p> <p>Liited -ki ja -gi, liidetega sõnade tähendus ja õigekiri.</p> <p>Oma õigekirjaoskuse ja selle kontrollimise võimaluste teadvustamine.</p>
KEELETADMISED JA OSKUSED	
	<p>Tähestiku rakendamine sõnaraamatute kasutamisel.</p> <p>Õpitud ortograafiareeglite kasutamine tähelepanu juhtimisel.</p>

	<p>Sõnaliikide tundmine ja vastavate terminite kasutamine.</p> <p>Käänamistabeli tundmine: käändenimetus, küsimus, sõnavormi äratundmine ja moodustamine.</p> <p>Muutevormide ja grammatiliste tähenduste mõistmine.</p> <p>Liht-, koond- ja liitlausete eristamine.</p> <p>Lausete moodustamine ja transformeerimine.</p> <p>Liitlausetega väljendatud seoste mõistmine, lausete praktiline kasutamine.</p>
LUGEMINE	
<p>Loeb jõukohast teksti häälega ladusalt ja endamisi teabe hankimiseks;</p> <p>loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga;</p> <p>täidab jõukohast teksti analüüsides ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses;</p> <p>oskab esitada küsimusi teistele ja endale teksti kohta mõistmisstrateegiatest lähtuvalt ning neile küsimustele vastata;</p> <p>koostab teabe hankimiseks eesmärgist lähtuvalt küsimuste kompleksi teksti(de) kohta;</p> <p>taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt, rakendades analüüsi käigus koostatud/kasutatud abivahendeid;</p>	<p><u>Lugemistehnika</u></p> <p>Tutvumine mõne õpetaja poolt soovitatud Eesti kirjaniku ja tema teosega.</p> <p>Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos.</p> <p>Sihipärane endamisi lugemine (kuni 2/3 materjalist).</p> <p>Eelnevale analüüsile toetuva ilmeka (kõne tempos) lugemise harjutamine.</p> <p>Tooni ja tempo muutmine õpetaja näidise, selgituste ja korralduste alusel.</p> <p><u>Orienteerumine tekstis</u></p> <p>Tundmatute sõnade leidmine esmasel või korduval lugemisel, nende tähenduse selgitamine.</p> <p>Tähenduste täpsustamist vajavate sõnade leidmine iseseisval lugemisel.</p> <p>Autorite sõnavara võrdlemine samateemalistes tekstides.</p> <p>Võrdluste ja metafooride leidmine, selgitamine ja kasutamine suunamisel.</p>

iseloostab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi, seletab ja hindab nende käitumist;

kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga);

koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse või kokkuvõtte.

Inimest iseloostavate sõnade tähenduse täpsustamine ja aktiveerimine.

Eneseväljendusoskus (jutustamine)

Kasutatavad jutustamise liigid: temaatiline jutustamine (sh tekstilähedane temaatiline jutustamine), kokkuvõtlik jutustamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloostamine, jutustamine tegelase või tegelasrühma nimel, teksti laiendamine.

Erineva sisuga tekstide võrdlemine ja koostamine loetud teabe või õpilase kogemuse põhjal.

Märkmete tegemine ja nende kasutamine jutustamisel või ülesannete täitmisel.

Kirjaliku teksti koostamine

Tekstilähedane ja kokkuvõtlik ümberjutustus koos hinnanguga sündmustele, tegelastele jne.

Kirjeldus loodusloolise või geograafilise materjali põhjal.

Sisuliste märkmete tegemine ja nende kasutamine kirjaliku jutu koostamisel.

Kirjandi kirjutamine praktilise tegevuse, õppekäigu vm teemal.

Konspekterimine

Teabe otsimine ja märgistamine: sõnade, sõnaosade, lauseosade ja/või lausete markeerimine.

Lühendite, sümbolite, emotikonide, joonimise, markerite vm kasutamine teksti lugemise käigus olulise teabe tähistamiseks.

Märkmete tegemine teabeteksti põhjal, nende hilisem kasutamine teabe

taastamisel, küsimustele vastamisel, ülesannete sooritamisel.

9. KLASS

9. klassi lõpuks õpilane:

- 1) Suhtleb ja käitub partnerit arvestades olukorrale vastavalt, järgib üldtunnustatud moraalinorme, esitab oma soove, selgitab seisukohti suuliselt ja kirjalikult korrektses eesti keeles, osaleb arutelus;
- 2) valdab võimetekohaste tekstide funktsionaalse lugemise oskust;
- 3) nimetab mõnda eesti kirjanikku ja on tutvunud tema loominguga;
- 4) kasutab eriliigilisi tekste ja erinevaid allikaid teabe hankimiseks, suudab elementaarselt konspekteerida; koostab referaadi eelneva analüüsi või plaani alusel;
- 5) koostab erinevaid õpitud tarbekirju näidiste alusel;
- 6) edastab loetud või kuulnud teksti sisu suuliselt või kirjalikult korrektses eesti keeles;
- 7) tunneb eri lausetüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid kõnes;
- 8) järgib õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid, suudab ise oma tööd kontrollida, leida ja parandada õigekirjavigu.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Suhtleb tavaolukorras (perekonnas, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne) partnerit arvestades olukorrale vastavalt; järgib üldtunnustatud moraalinorme, esitab oma soove, selgitab seisukohti suuliselt ja kirjalikult korrektses eesti keeles, osaleb arutelus; mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erinevatele; hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt olukorrale ja arvestab partnerit;	Teabe suuline ja kirjalik edastamine hargnenult, kokkuvõtlikult, suuline täiendav selgitamine. Tegevuse ühine planeerimine ja korrigeerimine tegevuse käigus, korralduste-soovituste esitamine ja nende täitmine. Teiste arvamuste kuulamine vaidlustes, tähelepanu keskendamine kestvale selgitusele, oma seisukohtade väljendamine, käitumise ja eksimuste tunnistamine. Oskus tunnistada oma puudulikke teadmisi ja oskusi. Suhtlemine perekonnas: eri põlvkonnad, abikaasad.

kasutab teabe hankimiseks eriliigilisi tekste ja erinevaid allikaid, suudab elementaarselt konspekteerida;

koostab referaadi eelneva analüüsi või plaani abil;

koostab õpitud tarbekirju näidiste alusel.

Suhtlemine töökollektiivis ning ametiasutustes: tööandja ja -võtja, käitumine tööturul.

Neidude ja noorukite vastastikune suhtlemine kollektiivis ja kiindumuste korral.

Reeglipärane käitumine ja ootamatud lahendid konfliktsituatsioonides, oma käitumise tulemuse ette kujutamine.

Hinnangute, ühiste ja erinevate ning vastandlike seisukohtade teadvustamine: koostegevus ja vastuolud perekonnas, kambas-rühmas, koolis ja tööl, ühiskonnas.

Nähtud ebatavalise sündmuse kirjeldamine (nt autoavarii). Põhjus-tagajärg-seoste ahela ning mitme samaaegselt mõjuva põhjuse teadvustamine.

Vabas vormis tarbekiri ja blankettide täitmine.

Kirjalike tekstide koostamine: ümberjutustus (tekstilähedane, kokkuvõtlik, laiendatud); tööprotsessi kirjeldus. Tegevuse planeerimine, sooritamine algoritmi järgi ja variatiivselt.

Konspekti koostamine kirjaliku teabeteksti järgi: oluliste faktide leidmine; teksti ja lausete lühendamine, lühendite kasutamine; teksti taastamine ja tegutsemine koostatud konspekti järgi, konspekti täiendamine, enesekontroll.

Suulise kõne konspekteerimise harjutamine: temaatiline valiketteütlus, märkmete tegemine (lausete lühendamine, märksõnade ja sõnaühendite kasutamine), konspekteerimine pärast lõigu kuulamist (vajadusel pärast ühisanalüüsi).

Teksti taastamine oma ja teiste konspekti järgi.

PRAKTILINE GRAMMATIKA

Tunneb eri lausetüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid kõnes;
tunneb sõnamoodustust, kasutab õpitud vorme oma kõnes.

Lause

Lihtlause

Sõnaühend ja lause, nende tähenduslik erinevus. Sõnaühendite leidmine lausest, sõnaühendi kasutamine lauses.

Tekstiväline lause.

Laiendatud ja laiendamata lause.

Lause tähenduse sõltumine tegusõna ajast, tegumoest, kõneviisist.

Lause tekstis: sõnajärg, lauseid siduvad sõnad, samaviitelised sõnad, tegusõna ajavormid.

Väit-, küsi- ja käsklause: intonatsioon, lõpumärgid, transformeerimine.

Koondlause

Koondlause moodustavad ja erilaadseid tunnuseid väljendavad põhisõna rinnastavad laiendid. Korduvad põhisõnad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid).

Koondlause moodustamine. Sidesõnad ja kirjavahemärgid koondlause. Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest ja, ning, ehk, ega, või, nii ... kui ka.

Liitlause

Rindlause. Osalause, öeldis osalause, osalause paigutus.

Koma ja/või sidesõnad rindlause.

Põimlause. Pealause, kõrvallause(d).

Kõrvallause asetus pealause järel, ees või pealause keskel. Hõlmava struktuuriga liitlause tähenduse mõistmine.

Liitlause tüübid:

- sihitiskõrvallause

- tegutsemise tingimust väljendav lause
- aega väljendav lause
- tegutsemise viisi väljendav lause
- põhjust väljendav lause
- eesmärki väljendav lause
- kohta väljendav lause
- täiendkõrvallause

Mitmeosaliste liitlausete mõistmine kirjalikus tekstis.

Koma ja/või sidesõnad põimlauses.

Samasisulised, kuid erineva struktuuriga laused.

Sama suhet väljendavad, kuid erineva sisuga laused.

Lausete rühmitamine väljendatavate suhete järgi.

Lause moodustamine tegusõnafraasist sõltuvalt. Sama teabe variatiivne sõnastamine, sidendite varieeritud kasutamine.

Liht-, koond- ja liitlause (põim- ja rindlause): semantiline ja struktuuriline erinevus, sidendite tähendus ja funktsioonid.

SÕNAVARA

Tunneb olulisemat keele grammatikast: sõnaliike, käänamist ja pööramist.

Sõnaliigid

Nimisõna

Käänamistabel, selle kasutamine.

Muutevormide moodustamine ning moodustatud vormide rakendamine.

Nimisõna tuletamine: õpitavad liited -ik, -us, -kas. Õpitud liidete aktiveerimine, tuletatud sõnade tähendus, kasutamine.

Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Liitnimisõna

Sõnade liitumismudelid (tüvevariandid):
nimetavaline, omastavaline liitumine.
Paarissõnad (õed-vennad).

Lühenenud tüvega liitumine
(lugemisoskus), tüvede äratundmine.

Liitsõnade semantilised rühmad
täiendsõnast sõltuvalt: liiki, otstarvet,
sugulust vm väljendav täiendsõna.

Liitsõnade koostis, õigekiri.

Sõnaühendi ja liitsõna tähenduslik erinevus
ja õigekiri. Tuletusliited liitsõnades,
sõnatähenduse mõistmine, liitsõna
moodustamine.

Omadussõna

Muutevormide moodustamine koos
nimisõnaga. Võrdlusastmed.

Omadussõna tuletamine: liited -tu, -jas, -
kas. Tuletatud sõnade tähendus,
kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete
õigekiri.

Arvsõna

Põhi- ja järgarvsõnad, murdarvsõnad.
Järgarvsõnade märkimine araabia ja Rooma
numbritega (I-XXX).

Järg- ja murdarvsõnade mõistmine,
kasutamine.

Arvsõna käändevormide moodustamine
tabeli, analoogia ja põhisõna vormi alusel.

Arvsõnade lugemine (numbrid tekstis),
kasutamine suulises kõnes.

Asesõna

Isikulised, näitavad, siduvad, umbisikulised
asesõnad, nende tähendus ja kasutamine.

Asesõnade käänamine analoogia alusel ja
tabeli järgi, muutevormide kasutamine
tekstis (samaviitelised sõnad).

Määrsõna

Määrsõnade semantilised rühmad (koha, aja-, viisi- ja seisundi, hulga- ja määra-määrsõnad).

Määrsõnade tuletamine: õpitavad liited: -lt, -sti, -kesi, -ti.

Viisimäärsõnade tuletamine omadussõnadest ning nud- ja tud-kesksõnast.

Hulgamäärsõnade tuletamine arv- ja asesõnadest (kahekesi, mitmekesi).

Ajamääruse väljendamine liitega -ti (õhtuti).

Õpitud liidete aktiivne kasutamine kõnes.

Tegusõna ja lause laiendamine määrsõnaga.

Tegusõna

Tegusõna lauses öeldisena, tegusõna laiendid (öeldisrühm).

Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist.

Ühendteigusõna.

Tegusõna käändeliste vormide mõistmine sõnaühendis ja lauses.

Mineviku kesksõnad: nud- ja tud-kesksõnad. Minevikus tekkinud või tekitatud tegevuse või seisundi väljendamine.

Mineviku kesksõna nimisõna täiendina, mis märgib omadust (loojunud päike, seotud käed).

Oleviku kesksõnad: v- ja tav-kesksõnad.

Tegija iseloomustamine v-kesksõnaga (magav koer).

tav-kesksõna nimisõna täiendina (rajatav mänguväljak).

Kesksõnade moodustamine, käänamine ja õigekiri.

Kesksõnavormi ja tegusõna pöördevormi eristamine.

Tegusõna tuletamine.

Õpitavad liited: -u, -ta, -ata, -ne.

-u-liitega tegusõnad loodushäälte (siutsuma), olukorra muutumise (närbuma), tegijale endale suunatud või enesekohase tegevuse väljendajana (kattuma, riietuma).

-ta-liite kasutamine nimi-, omadus- ja määrsõnadest tegusõna tuletamisel.

Liidete -ta ja -da õigekiri (rõõmustama, kohandama).

-ata-liitega tegusõnad hetkelise ühekordse tegevuse või äkilise häämitsuse väljendajana (ehmatas, praksatas).

-ne-liitega tegusõnad olukorra järkjärgulise muutumise väljendajana (paksenedes).

Õpitud liidete aktiveerimine. Tuletatud tegusõnade tähendus ja kasutamine lauses.

Tegusõna tunnuste ja lõppude õigekiri.

KIRJUTAMINE

Järgib õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid;

kontrollib ise oma tööd, leiab ja parandab õigekirjavigu.

Õigekiri

Veaohalikud häälikud sõnas. Sulghäälikud järgsilpides.

Kaashäälikuühendi õigekiri.

Enesekontroll. Enda koostatud teksti õigekiri.

	<p>Ortograafiareeglite rakendamine: g, b, d helitute häälikute kõrval. Võõrsõnade õigekiri.</p> <p>Suur algustäht nimedes: olendid, geograafilised objektid, asutused/organisatsioonid, riigid, ajalehed/ajakirjad. Kodukoha asutuste ja ettevõtete nimed.</p> <p>Liitsõnade ja tuletatud sõnade õigekiri.</p>
KEELETADMISED JA OSKUSED	
	<p>Tähekasutusreeglite ja õpitud ortograafiareeglite tundmine ning rakendamine.</p> <p>Õigekirja kommenteerimine.</p> <p>Õigekirjavigade leidmine ja parandamine.</p> <p>Sõnade käänamine ja pööramine tabeli järgi.</p> <p>Sõnaliikide nimetuste ja tunnuste teadmine.</p>
LUGEMINE	
<p>Loeb eakohast teksti endamisi, häälega lugedes valdavalt süntagmade kaupa ja ilmekalt;</p> <p>analüüsib teksti õpetaja juhendamisel, leiab olulise teabe, teeb märkmeid;</p> <p>kasutab tehtud märkmeid teabe taastamisel kas tekstilähedasel või kokkuvõtlikul jutustamisel;</p> <p>kasutab tekstist saadud teavet loomingulisel jutustamisel (minategelase seisukohalt, jutustamisel grammatilise ülesandega, kirjeldatud sündmuse muutmise või täiendamisega vms).</p>	<p><u>Lugemistehnika</u> Pala lugemine vahelduvalt: häälega, endamisi, kooris.</p> <p><u>Teksti mõistmine ja orienteerumine tekstis</u> Vaikselt lugemise käigus tekstist vajaliku teabe otsimine, teabe märgistamine sümbolite või lühendite abil lugemise ajal.</p> <p><u>Eneseväljendus</u> Jutustamine Teksti lugemine ja analüüs sõltuvalt oodatava jutustamise liigist. Tegelaste käitumise ja emotsioonide hindamine.</p>

edastab loetud või kuulud teksti sisu teistele mõistetavalt suuliselt ja/või kirjalikult korrektses eesti keeles.

Tööraamatu paladest saadud teabe baasil erinevate tarbekirjade koostamine (CV, kuulutus, avaldus, seletuskiri).

Teksti kuulamise käigus märkmete tegemine ja nende kasutamine teksti hilisemal taastamisel. Tehtud märkmete kriitilinehindamine ja korrigeerimine.

Konspekterimine

Konspekti koostamine loetud teksti järgi: oluliste mõtete ja faktide leidmine ja märkimine tekstis, teksti lühendamine, lausete lühendamine ja transformeerimine; lühendite kasutamine.

Konspekti koostamine suulise kõne järgi: sõnade ja sõnaühendite kirjutamine kuulmise järgi, lühendite kasutamine, lausete lühendamine: konspekti kirjutamine pärast ühist arutelu.

Teksti ja konspekti kõrvutamine, jutustamine oma ja kaaslase konspekti järgi.